

K 36.080
2

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԿՈՆՍՏԱՆԻ
ԿՈՆՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԿՈՆՍՏԱՆԻ

ივანე ჯავახიშვილი

ივანე ვაჟა-ფშაველას

საქართველო
საქართველო

V 36.080
2

"საქართველო"
თბილისი. 1968.

108-2000
1308807

ივანე პაპასჭირი დაიბადა 1902 წელს ოჩამჩირას რაიონის სოფელ კვიტოულში. 1915 წელს დაამთავრა დაწყებითი სკოლა. 1917 წელს იგი ვლადიმიროვკის ორწლიან სკოლაში შევიდა. 1919 წ. პაპასჭირმა სწავლა განაგრძო სოხუმის სამასწავლებლო სემინარიაში. 1925 წ. მან დაამთავრა სოხუმის პედაგოგიური ტექნიკუმი. 1928-1929 წლებში ლენინგრადის აღმოსავლური ენების ინსტიტუტის მსმენელია. 1930 წლიდან 1938 წლამდე განაგებს გაზეთ „აფსნი ყაფშის“ პარტიულ განყოფილებას, ხოლო 1938-1939 წწ. მისი მთავარი რედაქტორია. ომის მრისხანე დღეებში პაპასჭირი მოხალისედ შევიდა სოხუმის გამანადგურებელი ბატალიონის რიგებში. იგი დაჯილდოებულია მედლით „კავკასიის დაცვისათვის“.

პაპასჭირის სახელთანაა დაკავშირებული აფხაზური რომანის შექმნა. იგი მრავალი მოთხრობისა და ნოველის ავტორია. 1967 წ. პაპასჭირს რომანისათვის „დიდი სიცოცხლე“ და მოთხრობების კრებულისათვის მიენიჭა დ. გულიას სახელობის ლიტერატურული პრემია.

1968 წ. რუსულ ენაზე გამოვიდა მისი ეპოპეა „ქალის ღირსება“.

ღ ი ღ ი ღ ღ ე

ს აღამოს, როდესაც სი-
მამ ძროხები ეზოში შე-
რეკა, ვეებარქიანი ხა-

რი გამოეყო მათ და ბოსტნის წნულ ღობეს მიუახლოვდა. მიუახლოვდა და კეფით ისე ძლიერ გაექექა ზედ, რომ მარ-გილები მოგლიჯა და ფართო ღობე მიწაზე დასცა.

ყოველ საღამოს ასე ჰქონდა ამოჩემებული და განა გაუძლებდა წნელის სუსტი ღობე ძლიერ რყევას?

— უნან, შე მგლის კერძო, ეს რა ჰქენი? — დაიძახა სიმამ, დაავლო ჯოხს ხელი და ესროლა. ხარი გაიქცა; ქა-ლი ბოჩოლასთან მივიდა და ხელი ალერსით გადაუსვა რბილ ბალანზე.

სიბნელეში ჩრდილოეთის ჭიშკართან მხედართა ჯგუ-ფი გამოჩნდა.

ძაღვები წამოხტნენ და ყეფით გაექანენ მათკენ. სიმამ ვაშლისა და დაფნის ხეების ფარდის იქით გაიხედა, მაგ-რამ ვერც ერთი მხედარი ვერ იცნო.

ანაზღად მიატოვა ხბო, შეუწყრა ძაღლებს რეზისაკენ წავიდა.

ერთმა მხედარმა ღონივრად დაჰკრა მათრახი ცხენთან მივარდნილ მყეფარს და ძაღლიც წკავწკავით გაეცალა.

— შენი პატრონის დედაც... — ზედ გინება მიაყოლა.

„ნუთუ თავისი ამხანაგებისა მაინც არ შერცხვავ?“ — გაიფიქრა შეურაცხყოფილმა სიმამ და იქვე გაჩერდა.

ცხენოსნები უკან გაბრუნდნენ.

მხოლოდ ორმა მხედარმა მიაგდო ცხენი სახლთან და დაქვეითდა.

— შენთან სტუმრებია, ქალო, რას გაშეშებულხარ? — დაუყვირა მას მეწინავემ.

სიმამ ახედა მათ, თმა ყალყზე დაუდგა, გულში ყინული ჩაეღვარა. ახლალა მიხვდა, რა სტუმრებიც ეწვივნენ.

მის წინ იდგნენ თავით ფეხებამდე იარაღში ჩამჯდარი მენშევიკი ოფიცერი და ჯარისკაცი.

იყო მიზეზი, რომელმაც აიძულა სიმა ეფიქრა თავის თავზე. ამ დროს მენშევიკური „მთავრობის“ ავტორიტეტი ძალიან იყო შერყეული სოფლებსა და ქალაქებში. ყოველ-დედკე ჩხრეკდნენ და აპატიმრებდნენ ხალხს, მაგრამ სიმა მაინც არ ფიქრობდა, რომ ამ საღამოთი ისინი ასე მოულოდნელად ეწვეოდნენ.

— ჩვენ სტუმრები ვართ, მოგვიახლოვდი, ქალო, — რაც შეიძლება ზრდილობიანად მიმართა მოსულმა ხელმეორედ.

სიმა სწრაფად მივიდა მასთან.

— მობრძანდით, ბატონო! — თქვა მან და წინ გაუძღვა.

სტუმრებმა ღობის მარგილზე სადავით შიაბეს ცხენებზე და მასპინძელს შეპყვენ აკუასკაში.

სიმამ აანთო ლამბა და მაგიდაზე დადგა. მან გარკვევით დაინახა მხედრების ქამრებზე მიბმული ხელყუმბარები.

სტუმრებმა მოიხსნეს მხრიდან თოფები და იქვე მიაყუდეს. დასხდნენ, მაგრამ ფარაჯები არ გაუხდიათ.

ოფიცერი ასე, ოცდახუთი წლისა თუ იქნებოდა. ფეხებზე ჩექმა ეცვა, მკერდზე ჩინ-მედლები უბრწყინავდა. სახითაც სასიამოვნო შესახედი იყო. მეორე, მრგვალპირსახიანი კაცი, წვრილ, მოუსვენარ თვალებს ხარბად ავლებდა ოთახს და სიმასაც ისე დაკვირვებით უცქეროდა, თითქოს ერთი ნახვით შეეყვარებოდა.

ქალს ეს მზერა არ მოეწონა, მაგრამ არა შეიმჩნია რა, მშვიდად იდგა და ელოდა, შემდეგ რა მოხდებოდა.

ჯარისკაცი ოფიცერთან შედარებით გამხდარი და შავგვრემანი იყო. ეცვა ძველი, დახეული, ტალახში ამოსვრილი ფარაჯა, გარღვეული ჩექმიდან ფეხის თითები მოუჩანდა. იგი ცდილობდა მეორე ჩექმის უკან დაემალა ეს ფეხი, რათა სიმას არ შეემჩნია, მაგრამ მასპინძელი არავითარ ყურადღებას არ ამაჟღავნებდა მისი ფეხისადმი, უფრო სხვა რამ აწუხებდა. ქალს სიმშვიდეს უკარგავდა მათი სტუმრობა.

— ეზიგუა არ არის შინ? — მოულოდნელად იკითხა ოფიცერმა.

— სატირალში წავიდა ნათესავთან, — იცრუა სიმამ.

— ამ საღამოს თუ მოვა?

— არ ვიცი, შეიძლება მოვიდეს, შეიძლება — არა. ნობთ ჩემს ძმას?

— როგორ არ ვიცნობ, აქ, თქვენი სოფლის კანცელარიაში შევხვედრივართ ერთმანეთს ხშირად. ბევრჯერ მეხვეწა, სტუმრად მეწვიეო, მაგრამ დრო არ მქონდა და სურვილი ვერ შეგუსრულე. ამ საღამოს კი მოულოდნელად აღმოვჩნდი აქეთ და, რომ არ წყენოდა, შემოვიარე.

— კარგია, რომ გაგხსენებივართ. ძალიან მოხარული ვარ, მაგრამ თითქოს ჭიშკართან სხვებიც იყვნენ. რად არ შემოიპატიჟეთ თქვენი თანამგზავრებიც? — ჰკითხა სიმამ და ბუხარს მიუახლოვდა.

— ისინი აუცილებლად უნდა წასულიყვნენ სადღაც და წავიდნენ კიდევ, — მხიარულად უპასუხა ოფიცერმა.

— სოფელში სულ თქვენსავით შეიარაღებული სამხედროები დადიან, ეტყობა, რაღაც საქმეებს ატრიალებენ, მაგრამ ისეთი ბნელი და გაუნათლებელი ვარ, ვერ გავრკვეულვარ, — თქვა სიმამ და კაბის შეხსნილი ღილების შეკვრა დაიწყო.

ფეხი ფეხზე გადადებულმა ოფიცერმა ეშმაკურად შეხედა მას.

— არც ისე გულუბრყვილო უნდა იყო, როგორც თავი მოგაქვს. რატომ დაინტერესდი იმ სამხედროებით, რომლებმაც აქ გაიარეს? ან იქნებ იტყვი, სოფელში მათი ყოფნა უკანონოაო? რატომ დგახარ, დაბრძანდი, — დაუმატა ოფიცერმა, რათა კითხვებისათვის უფრო თავაზიანი ფორმა მიეცა.

— გმადლობთ, არ წავიქცევი, თქვენზე პატივსაცემი აქ

ვინ მომივა, რომ ფეხზე არ ვიდგე? — თქვა ქალმა და დაუმატა: — თქვენ, ხელისუფლების წარმომადგენლებს, ვინ გაგიბედავთ შეკამათებას.

ოფიცერმა წარბები შეკრა და ისევ დაკვირვებით შეხედა სიმას.

— ალბათ რამე იცი, — ჩაილაპარაკა მან თავისთვის და ხმას დაუწია.

სიმამ გაიგონა ეს სიტყვები, მაგრამ ისეთი გამომეტყველება მიიღო, თითქოს არაფერი გაუგონია, ცდილობდა, არ შეემჩნევინებინა სტუმრისათვის თავისი დარდი და ისე იქცეოდა, თითქოს მათი მოსვლით ფრიად გახარებული იყო; დაბნეულს გული ამოვარდნაზე ჰქონდა.

ძალიან ღამაზი იყო სიმამ. ყოველი ნაკვთი იმდენად მომხიბვლელი და მიმზიდველი ჰქონდა, იფიქრებდით: თვითეული ნაწილი ცალ-ცალკე გამოუკვეთიათ და მერე შეუერთებიათ. თეთრყირმიზას მაცვალივით შავი თვალე-ბი ჰქონდა, გამოხედვა — მოწმენდილ ცასავით კრიალა და გამჭვირვალე, ხელის თითები — გრძელი და თლილი.

ქალმა სინანულით შეხედა ჯარისკაცის ჩექმიდან საცოდავად გამოცვენილ თითებს.

„სცივა ალბათ საბრალოს“, — გაიფიქრა მან და ოფიცერს შეხედა, იგი თვალს არ აშორებდა სიმას.

— მაპატიეთ, რომ გტოვებთ, ხბო უნდა დავაბინო, — თქვა ქალმა და კიბეზე ჩავიდა.

ოფიცერმა ქალს თვალი გააყოლა, წარბები შეკრა და ჩაფიქრდა.

სიმამ შეამჩნია, რომ მას შორიახლო ვიღაც მიჰყე-

ბოდა. იცნო სახლის უკანა კარიდან გამოსული კაცი.

— „ეტყობა, ოფიცერმა გამომაყოლა, რათა გაიგოს, სად მივდივარ“, — გაიფიქრა და ისევ განაგრძო გზა.

ჯარისკაცი ჩუმად გაუყვა ღობეს, თითქოს არც კი აინტერესებდა, მასპინძელმა საით აიღო გეზი.

სიმა მივიდა ჭიშკართან და ხბორები მოუწვევლელ ძროხებზე მიუშვა, ცოტა ხნის შემდეგ ისევ შერეკა სახბორეში და სამზარეულოსაკენ გასწია.

სიბნელეში ვიღაც კაცი დაინახა, რომელიც მის მიახლოებაზე კუთხეში მიიმალა. მოტრიალდა და სახლთანაც შეამჩნია ვიღაც. დააკვირდა და ის ჯარისკაცი იცნო, წელიდან რომ გამოჰყვა.

გაუკვირდა, რომ ძაღლმა უცხოებს არ შეუყუფა.

„აღბათ საჭმლით უმასპინძლდებიან“, — დაასკვნა მან, ძლიერ შეაწუხა ამ ამბავმა.

„რა უნდათ ნეტავ? რატომ შემოარტყეს სახლს ალყა და უთვალთვალევენ? შეეჭველია, რაიმე საზიზღრობას აპირებენ ამ ღამით, მაგრამ რას?“

უეცრად სიმა მიხვდა, რად მობრძანდნენ მასთან ეს შავი სტუმრები. უნდოდათ მისი ძმა დაეპატიმრებინათ.

გულმა ისე დაუწყყო ცემა, თითქოს ესაა, გადმოვარდებო. სიმა მივიდა ღობესთან, შეჩერდა, ხელები გულზე ჯვარედინად დაიწყო და ცას ახედა. სადღაც ჭიატობდა ერთი ვარსკვლავი. მერე იმასაც ღრუბლები წამოეძალა და თვალთაგან მიეფარა.

მწუხარე აზრები ერთიმეორის მიყოლებით ერეოდნენ

ქალს თავში. ოჯახურ საქმეებზე აღარ ფიქრობდა, სულს მძიმე ლოდი დასწოლოდა.

ის მაშინ აფორიაქდა, რა წამს ეზოს ჭიშკართან ხალხი დაინახა. მან არ იცოდა, რას მოასწავებდა ეს, მაგრამ უხილავმა წინაგრძნობამ შეაძრწუნა.

ვისზე ფიქრობს ამჟამად სიმა? რატომ დაუფლებია ასეთი წუხილი მთელ მის არსებას? ნუთუ მარტო ძმის ბედზე ფიქრობს? — არა, მარტო მასზე არ ფიქრობს სიმა.

მდინარის გაღმა არალეგალურად მომუშავე პარტიული ჯგუფის კრებაა, რომელშიც მონაწილეობენ სანდო, უპარტიო გლეხები. კრებას ხელმძღვანელობს პარტიული ჯგუფის მდიენის თანაშემწე ეზიგუა — სიმას ძმა. კრება იხილავს მნიშვნელოვან საკითხს: ახლოვდება ზეიმის დღე, რომლის მსგავსიც ჯერ არ ყოფილა, — წითელი არმია მოდის აფხაზეთის გასათავისუფლებლად.

სიმას უნდა, რომ არ გამოეთიშოს ამ წმინდა ბრძოლას. თუკი მოინდომებს განა მამაკაცზე ნაკლებ გმირობას ჩაიდენს. ეს დრო კი, აჰა, მოახლოებულია.

მან ღრმად ამოისუნთქა და უცბად შეშინდა, თითქოს ამ აზრების გაგება სხვასაც შეეძლო. მოშორდა ღობეს და ყურადღებით მიმოიხედა.

ერთ ხანს დაფიქრდა.

ამათ რომ იცოდნენ, სად ტარდება კრება, აქ ასე არ ხეინად არ იქნებოდნენ. თუ იმასაც ვიანგარიშებთ, რომ გულმოდგინედ მითვალთვალევენ, საჭირო უნდა ვიყო იმ წმინდა საქმისათვის; ტყუილად ვარ აქამდე ეზოში უქმად. სჯობია თვალყური ვადევნო ამათ და კრებასაც დროზე შევატყობინო სოფელში ამ ვაჟბატონების ყოფნა.

უცებ ეჭვმა გული გაუყინა:

კი მაგრამ, სად წავიდნენ ის მხედრები, რომელნიც ჭიშკართან დაშორდნენ აქ დარჩენილთ და ეზოშიც არ შემოსულან? აქამდე ვერ მოისაზრა და ახლა გაახსენდა მეზობლებიც, რომელთა გამოყენებაც შეიძლებოდა ამ საქმისათვის. მაგრამ ისინი არც ისე ახლოს ცხოვრობდნენ და, გარდა ამისა, ყველაზე უფრო სანდო კაცები კრებაზე იყვნენ. ესეც არ იყოს, როგორ უნდა აცნობოს მათ, თვალს რომ არ აცილებენ.

სიმა მოსცილდა ღობეს, მიიხედ-მოიხედა: შემდეგ იმ ადგილას მივიდა, სადაც ხარმა ღობე წააქცია და ბოსტანში გადაიხედა. ვერაფერი შეამჩნია სიბნელეში.

„ამ ბანდიტებმა რომ არ მიაგნონ კრების მონაწილეებს, თავი უნდა მოვაჩვენო სტუმართმოყვარე და კეთილადამიანად, დიახ, ვახშამს მივართმევ. გზააბნეულ ძაღლსაც მიუგდებენ ღომის ნარჩენს“.

დაასკვნა თუ არა ეს სიმამ, სწრაფად გატრიალდა და სამზარეულოსაკენ გასწია.

შიგ შესვლისთანავე უდარდელად აანთო ცეცხლი და შედგა ქვაბი ღომისათვის. გარეგნულად მშვიდი ჩანდა, თავში კი ერთიმეორის საწინააღმდეგო აზრები ერეოდა.

კარგა ხანს უცდიდა, სანამ წყალი აღუღლებოდა, გაახსენდა, რომ ფქვილი გასაცრელი იყო და ვიდრე ფქვილს ცრიდა, შეშა მთლად გამოიწვა და წყალმაც შეწყვიტა დუღილი. ხელახლა შეუნთო ცეცხლი. საკმარის დრომ გაიარა. როდესაც გააკეთა ღომი, ქვაბი უფრო ზევით დაჰკიდა.

კიდევ უფრო მეტი დრო გავიდა, სანამ შაშხი შეწვა.

მერე შამფური კედელზე მიაყუდა და ოთახში გაიარ-გამო-
იარა.

ვერ დაწყნარდა.

კედელს ყური მიადო და კარგა ხანს იცდიდა — აკუას-
კიდან რაიმე ხმა ხომ არ ისმისო.

იგრძნო, რა დიდი მოვალეობა ეკისრებოდა.

„დროა, ვახშამი მივართვა“, — ფიქრობდა ქალი.

ცოტა ხანს ყოყმანობდა.

— ახლა საჭიროა საინები, — თქვა მან, წავიდა აკუას-
კისაკენ და უკანა კიბით ავიდა სასადილო ოთახში.

ოთახში ჯერ არ იყო შესული, რომ იატაკზე რაღაცის
დაცემის ხმა მოესმა. კარის შეღებისას წინ შეეფეთა შავ-
ფორებიანი წითელი ბაშლიყით თავშეხვეული კაცი, — აივ-
ნიდან ჩამოდიოდა, სანათის შუქზე კართან დაგდებული
ძვლის ჩიბუხი გამოჩნდა, რომელიც ალბათ ამ დაუპატიჟე-
ბელ სტუმარს დაუფარდა.

სიმა მიხვდა, ეს კაცი კრების ადგილსამყოფელის გამ-
ცემი უნდა ყოფილიყო.

„უთუოდ უკვე მოასწრო დაბეზღება“, — გაიფიქრა
სიმამ და შიშისაგან სისხლი გაეყინა ძარღვებში. თითქოს
ადგილზე მიაღურსმნესო, ფეხი ველარ დაძრა ადგილიდან.

ოთახში, ვითომც არაფერიარ, ბოლთას სცემდა ოფი-
ცერი.

— რა დაგემართათ, მობრძანდით, — ფეხები გაჩაჩხა
ოფიცერმა და გაჩერდა მის წინ.

ლაპარაკში ძალდატანება ემჩნეოდა. ეტყობოდა, ქა-
ლის მოულოდნელად შემოსვლა არ ესიამოვნა, სიტყვები
კბილებშუა გამოსცრა.

ქალი შეერთა და გაშრა.

„ნუთუ უნდა დაებრუნდე?“ — გაიფიქრა მან. შერე გადაწყვიტა, გამოსავალი მოენახა. მან შეხედა ოფიცრის რეკოლვერს, რომლის ბუდეც ისევ გახსნილი იყო, ხელყუმბარებიც ისევ საწოლის ერთ კუთხეში ეწყო.

— რამ შეგაშინა, რა მოხდა? — კიდევ ჰკითხა ოფიცერმა, ხელები ქამარში ჩაიყო და ქალისაკენ ნაბიჯი გადადგა.

— ვახშამი მოვამზადე და საინებისათვის მოვედი, — უპასუხა სიმამ არაბუნებრივი სიმხიარულით და იმ ადგილს მიაშურა, სადაც საინები ეწყო. თუ მოასწრო მათი გატანა ოთახიდან, მაშინ რაც შეიძლება ჩქარა წავა და აცნობებს კრებას, რომ მათი ადგილსამყოფელი გაცემულია.

— გაჩერდი. ახლავე მითხარი, რა საიდუმლოებას გვიმალავ, — ოფიცერმა მხრებში ხელი სტაცა და თავისკენ მიაბრუნა ქალი.

— რომელ საიდუმლოებაზე ლაპარაკობთ? მე არაფერი ვიცი, — ზიზღით შეხედა ქალმა და უკან დაიხია.

— არ იცი? მშვენივრად იცი. სად არის ეზიგუა? — იყვირა მან და ჩექმის ქუსლი გაშმაგებით დაჰკრა იატაკს.

— ხომ გითხარით, სადაც არის, — არ შეშინებია სიმას.

— ეშმაკი ხარ, ლეკვო. ჩემს მოტყუებას ფიქრობ? მოიცა, კარგად აგალაპარაკებ, გველის წიწილო. — კაბაში ხელი ჩაავლო და შეანჯღღრია.

— რას შვრებით? გამიშვით ახლავე. — ხელი გაჰკრა ხელზე, თავი გაითავისუფლა და ის იყო, უნდა გავარდნი-

ლიყო იმ კარში, რომლითაც შემოვიდა, რომ ოფიცერმა ხელი სტაცა ნაწნავებში და არ მისცა საშუალება ადგილიდან დაძრულიყო.

— კრებაზე აპირებდი წასვლას, არა? უშენოდაც მივაგნებთ იმას. შენი ადგილი კი მე ვიცი, სადაც არის.

ოფიცერმა გადაწყვიტა, სასადილო ოთახში ჩაეკეტა ქალი, ხოლო თვითონ თავისი ჯარისკაცებით კრებას დასცემოდა.

სიმა კარის კიდეს ჩააფრინდა და არ უნდოდა დამორჩილებოდა.

ოფიცერმა მთელი ძალით გაარტყა სახეში. ქალი წაბარბაცდა, მაგრამ არ წაქცეულა.

როგორც კი გამაგრდა ფეხზე სიმა, მოტრიალდა და ერთი მანაც უთავაზა შეურაცხმყოფელს.

ოფიცერი სრულიად არ მოელოდა ქალის თავდასხმას.

მოხდა ის, რაც უნდა მომხდარიყო: ოფიცერმა წაავლო ქალს ყელში ხელი და უბიძგა შუა ოთახში მდგარი მაგიდისაკენ.

მაგიდა გადაბრუნდა და მასზე მდგარი შუშის ლამპა, შიქა და გრაფინი დაიმსხვრა.

სიმამ ანთებულ პატრუქს ფეხი დაადგა, ჩააქრო და სახლი გადაწვას გადაარჩინა.

ჩაქრა სინათლე და ოთახი სრულმა სიბნელემ მოიცვა.

ბრძოლა სიბნელეში უფრო გამძაფრდა. ისმოდა დარტყმის ხმები და გამწარებული ქალის კივილი.

უეცრად გაისმა ქალის კვნესა. მას ზედ დაერთო სროლის ხმა და კაცის ყვირილი:

— მომკლა ამ ძუკნამ, მომკლა. ოფიცერმა ხელი იტა-

ცა ცარიელ ბუღეზე, მაგრამ სიმას მოესწრო და იარაღი.

ქალი ეცა ქვედა აივნისაკენ მიმავალ კარს. ოფიცერი გამოეკიდა, მაგრამ სასადილო ოთახში სკამს წამოედო, წაიქცა და მაშინვე მშვიერი მგელივით აყმუვლდა.

— წავიდა, გაიქცა, გაგვისხლტა! შეაჩერეთ, შეაჩერეთ!

ეზოში აქა-იქ გაისმა სროლა. სადღაც ახლოს აყეფდა ტყვიამფრქვევი. ყველგან ისროდნენ ჩასაფრებულნი. ტყვიები წუილით, უგზო-უკვლოდ იკარგებოდნენ სიბნელეში.

სიმა გაიქცა. აივანზე დარჩენილი ოფიცერი კი გინებით იოხებდა გულს:

— მოდით აქ, თქვე უქნარებო და მელორეებო, კაბიან-მა გაჯობათ. — მას უნდოდა თავისი სირცხვილი ჯარისკაცებისათვის გადაებრალებინა.

— რა მოხდა, ჩვენ რომ არაფერი ვიცით! — ასანთი გაპკრა გრძელულვაშა ჯარისკაცმა, რომელსაც წვერი მთელ სახეზე მოსდებოდა.

ოფიცერმა დაიღრიალა.

— რას მიბედავ, გველო, როდის გითხარი, ასანთს მოუკიდო? ჩააქრე ახლავე.

გრძელულვაშამ ჩააქრო.

— შემოდით სახლში, — ბრძანა ოფიცერმა.

ყველა ოთახში შეგროვდა. მათ ფეხქვეშ გრაფინისა და ლამპის ნამსხვრევები ახრაშუნდა. შესვლისთანავე ასანთი გაპკრეს.

სუსტ შუქზე მოათვალიერა ოფიცერმა იქ მყოფნი და

მათ შორის ჯარისკაცი ნიკო ბერაძე ვერ დაინახა.
— სად არის ნიკო? — გამოსცრა მან.

ჯარისკაცებმა ერთუროს გადახედეს. არც ერთს არ გაუღია ხმა.

ოფიცერმა თავისი მხლებელი შეამჩნია. იდგა ჯარისკაცი ორად მოკაკვული და მუცელზე ხელი მოეჭირა.

ოფიცერი სწრაფად მივიდა მასთან და ისე შეეკითხა, თითქოს სიტყვები ძალით ამოჰქონდა ყელიდან:

— სად არის ნიკო?

— ვკვდები, საშინლად მტკივა მუცელი, ბატონო ოფიცერო. — ძლივს წაილაპარაკა ჯარისკაცმა. ნიკოს სახელი არც უხსენებია.

ოფიცერმა ხელის ერთი გაქნევით აართვა ჯარისკაცს მხრიდან თოფი.

— ისეთი გამცემნი, როგორიც შენა და ნიკო ხართ, ძალღურად უნდა მოკვდეთ. ჩემზე უკეთესი მკურნალი არსად იქნება. ამ წუთში მოგიჩვენებ მუცელს.

გავარდა თოფი და ჯარისკაცი იატაკზე დაეცა.

იქ მყოფნი გაშრნენ. მოულოდნელმა სროლამ ყველას ჩაუგდო ენა.

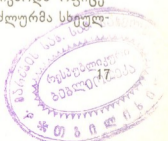
წვერგაუპარსავი ჯარისკაცი მივარდა მომაკვდავს, წამოუწია თავი და მკერდზე მიიკრა.

ოფიცერმა დაიღრიალა:

— გაუშვი ხელი.

ჯარისკაცს არაფერი გაუგია. მაშინ მივარდა ოფიცერი, მძლავრად ჩაჰკრა ფეხი ხელებში და უძღურმა სხეულმა იატაკზე მოადინა ბრავიანი.

2. ი. პაპასჭირი

ჯარისკაცმა ტანჯვით დალია სული.

ვერავინ მიხვდა საშინელი მრისხანების მიზეზს.

იქნებ წვერმოშვებულმა იცოდა რამე? ვინ იცის?

კი ცხადი იყო, იდგა ფერმიხდილი და წარბშეყრილი, ავი თვალთ უტქეროდა სახეგასისხლიანებულ ოფიცერს, რომლის ღაწვზეც ტყვიას წითელი კვალი გაეგლო. ახლა იგი საცოდავად გამოიყურებოდა, დაღლილი და ცხვირ-პირ-დაკაწრული. ნიკაპთან მოგროვილი სისხლი ფარაჯაზე წვეთავდა და წითლად ფერავდა ნაცრისფერ საყელოს.

სიბნელეში ყველა ანთებდა ასანთს, ვისაც კი ჰქონდა. უმთვარო ღამეში ეზოც ისე შავად ჩამოზურულიყო, რომ თვალთან თითს ვერ მიიტანდი.

ამინდი იცვლებოდა, აცივდა.

ხმაამოუღებლად უტქეროდა ოფიცერს მთელი კრებულ-ლი. ხოლო მოკლულს ხანდახან ისეთი სიბრალულით გადახედავდნენ, რომ მნახველს გული ჩათუთქებოდა. განსაკუთრებით წვერგაუპარსავი განიცდიდა მის სიკვდილს. იდგა მოშორებით საცოდავი და თავდახრილი.

ბოლთას სცემდა ოფიცერი ოთახში. დროდადრო შედგებოდა და მხლებლებს გადახედავდა. ლოყაზე ცხვირ-სახოცი მიედო და ქათქათა ნაჭერს სისხლით ღებავდა. მხოლოდ მოულოდნელმა შემთხვევამ შეაჩერა იგი, თორემ აქამდე თავის რაზმთან ერთად უნდა წასულიყო ერთი გადაუღებელი საქმის შესასრულებლად.

მეტი დაყოვნება აღარ შეიძლებოდა. ოფიცერმა გასცა განკარგულება, რაც შეიძლება ჩქარა შედგომოდნენ მათთვის დაკისრებული ამოცანის შესრულებას.

პარტჯგუფის კრებას ეზიგუა ბიძამისის, ჩაგუ კაკაჩიას

სახლში ატარებდა. ჩაგუ მდინარის ნაპირას ცხოვრობდა. მის კარ-მიდამოს ერთი მხრიდან კარგა დიდი ფლატე ესაზღვრებოდა, რომელიც მზიან ამინდში სხვადასხვა ფერად ბრწყინავდა. თუ ახლოს მიხვიდოდით, ფლატის ძირში დანახავდით ღრმა და ვეება წყალსაცავს. წყალსაცავის გარშემო სხვადასხვა ზომის მალღობები ჩანდა. მთას იქით ადგილი გავაკებულყო. ხშირი ტყითა და ეკლიანი ბუჩქნარით იყო დაფარული. ტყეს შიგა და შიგ შვინდი და ველური მუშმალა გარეოდა. როგორც კი გაზაფხულდებოდა, შავად დამწიფებული მაყვალი ბუჩქებზე ისე გადმოეკიდებოდა. როგორც საწვიმრად გამზადებული ღრუბელი ტყის თავზე.

ბუჩქნარში მიიკლაკნებოდნენ ბილიკები. არვის შეეძლო ამ ტყეში შესვლა გარდა გაბედული მონადირისა და ამ ადგილების კარგი მცოდნისა. ეკლები გაშმაგებით ედებოდა და ჩხვლეთდა გამვლელს და ტანსაცმელს ნაფლეთებად უქცევდა.

მდინარიდან პირდაპირ არ მიდიოდა გზა. ამიტომ ჩაგუს კარ-მიდამოში რომ მოხვედრილიყავით, ფლატისათვის ვიწრო ბილიკით უნდა შემოგველოთ.

სახლი ხისა იყო, ორსართულიანი. პირველი სართულისა მხოლოდ ერთი კედელი ამოეფიცრათ. აქ საქონელს შერეკავდნენ ხოლმე დამდამობით. აქვე ეწყო შეშა, ელაგა ყოფელგვარი ნივთები და სიმინდის გადმოსაზიდი ძველი გოდრები.

კრება მეორე სართულზე იმართებოდა და ძირს ყოფილთვის გუშავს ტოვებდნენ, რათა ქვევიდან იატაკზე ჯოხის დარტყმით საფრთხის მოახლოება ეცნობებინა.

დღეს აქ ოცდახუთ კაცს მაინც მოეყარა თავი. უღვაშაშლილ ახალგაზრდებს გარდა თეთრწვერა მონუცებიც იყვნენ.

მაგიდა სასადილო ოთახში გამავალ კართან დაედგათ. დარბაზისაკენ ეზიგუა პირშექცეული იჯდა. დამსწრეთაგან ზოგნი ხელმარცხნივ საწოლზე ჩამომსხდარიყვნენ, ხოლო ნაწილი კედლების ირგვლივ ჩაცუცქულიყო.

შესასვლელთან კუთხეში თოფები ეყუდა გროვად.

მხურვალე სიტყვა თქვა ეზიგუამ. იგი საშუალო ტანის, ჩაფსკენილი ყმაწვილი იყო, შუბლზე შავი კულულები ჩამოშლოდა.

— ასეთია, ამხანაგებო, ახლანდელი დრო. დღეს თუ ხვალ იარაღით ხელში უნდა გამოვიდეთ. მოახლოვდა დღე, რომლის შესახვედრადაც ასე ვემზადებოდით. წითელმა არმიამ სოჭა გამოიარა და ახლა ალბათ აფხაზეთშია. მაგრამ ზუსტი ცნობები არ მიგვიღია ჯერჯერობით. აფხაზეთის რეგომის მოწოდებით დღეიდან რევოლუციურ კანონს უნდა დავემორჩილოთ. დღეს თუ ხვალ თამშიგუ ჩამოვა (თამშიგუ ჟიბა პარტჯგუფის მდივანი იყო, რომელიც რეგკომში იყო წასული ახალი დავალების მისაღებად შემდგომი მოქმედებისათვის, წავიდა და თავის ნაცვლად ეზიგუა დატოვა). ჩვენს ჯგუფი მუდამ მზად უნდა იყოს, რათა საჭირო წუთში ორგანიზებულად შეგვეძლოს გამოსვლა მტრის წინააღმდეგ.

დაასრულა სათქმელი და შემდეგი სიტყვა შიმას მისცა ეზიგუამ.

ფართოსახიანი, ლამაზი ყმაწვილი წამოდგა და ის

ყო, სიტყვის დაწყებას აპირებდა, რომ გუშაგმა იატაკის ფიცარს რამდენიმეჯერ დაჰკრა ქვევიდან.

იქ მყოფთ საფრთხე შეიცნეს.

უმალ წამოცვივდნენ ფეხზე და იარაღს ეცნენ.

წამომხტარმა ეზიგუამ კარში გაიხედა.

სიბნელეში კიბეზე ამომავალი კაცი შეამჩნია.

— რომელი ხარ? — იკითხა მკვახედ.

— მე ვარ ნიკო ბერაძე, სიმა მოვიყვანე. — უპასუხა კიბეზე ამომავალმა.

სიმას კენესის მეტი ეზიგუას აღარაფერი ესმოდა.

— რა მოხდა?

იგი სწრაფად მიეჭრა დას.

სახლიდან ხმაურით დაიწყეს გამოსვლა.

სინათლის ზოლი გაიძაბა ეზოში.

— ჩააქრეთ სინათლე, საქმე ცუდად არის, გარშემორტყმული ხართ, — განაცხადა ნიკომ.

— ჩქარა მიიღეთ საჭირო ზომები, ჩქარა, ჩქარა! — სიმას კენესაში გაისმა ეს სიტყვები.

ეზიგუა ღელავდა, არ იცოდა, რა ექნა. უცნაურად ეჩვენა თავისი დისა და ჯარისკაც ნიკოს მოსვლა. სად შეხვდნენ ისინი ერთმანეთს? და კითხვაც ვერ მოასწრო, ძლივს გასაგონი სიტყვები ჩაესმა: — „თქვენ ალყაშემორტყმულნი ხართ, მიიღეთ საჭირო ზომები“. გული თითქოს სადგისით გაუხვრიტესო.

გლეხებმა მაშინვე გახსნეს რევოლვერის ბუდეები, ნაწილი კედელთან მიყუდებულ თოფებს მივარდა.

სანამ ნიკო უამბობდა, ეზიგუა მიხვდა, რომ ამ კაცს, რომელიც დღემდე მენშევიკური მთავრობის ჯარისკაცი

იყო, გადაწყვეტ წუთებში თავისი ნაწილი მიეტოვებინა და მათთან მოსულიყო. მან უკვე შეასრულა პარტიის დავალება.

დიდი ხნიდან ითვლებოდა ნიკო პარტიის რიგებში, იგი სარაიონო ქალაქში ცხოვრობდა. როდესაც ჯარში გამოუძახეს, უყოყმანოდ წავიდა და საჭირო დავალებაც მიიღო პარტიისაგან. რამდენიმე ხნით საქართველოს სხვა რაიონში იმყოფებოდა თავის ნაწილთან ერთად. ხოლო როდესაც აფხაზეთის დასავლეთ საზღვარზე წითელი არმიის შემოსვლის საფრთხე შეიქმნა, აქეთ, მშობლიურ მხარეში გადმოისროლეს. მან უკვე შეასრულა იატაკქვეშ მომუშავე თავისი სარაიონო პარტიული ჯგუფის დავალება.

როდესაც სიმახთან ერთად აღიოდა კიბეზე, ეჩვენებოდა, თითქოს საკუთარ ოჯახში შედიოდა.

ეზიგუამ თავისი და ხელში აიყვანა და საწოლზე დააწვინა. მერე გასცა განკარგულება, ადგილები დაეკავებინათ და გამაგრებულიყვნენ.

სახლი მხოლოდ ერთი უძღური მოხუცის ამარა დარჩა, რომელიც სიბერეს ისე მოეხარა, კუზიანი გეგონებოდათ. ფეხებს ძლივს ადგამდა.

იქ მყოფებმა, მიიღეს თუ არა დავალება, საჩქაროდ ჩაირბინეს კიბე და სიბნელეს შეერივნენ.

ნიკო რამდენიმე კაციტ ჩასაფრდა მდინარის პირას გამავალ გზასთან ალანდულ ძველ კოშკში. კრებანე მყოფთა ერთი ნაწილი ჯგუფად მოეფარა ბუჩქებს, ხოლო დანარჩენებმა მდინარის ნაპირი დაიჭირეს.

ეზიგუას სურდა ერთ წუთს მაინც დალაპარაკებოდა დას და გაეგო რა მოხდა. მაგიდაზე ბრჭყვინავდა ოფიც-

რისთვის წართმეული რევოლვერი, დაჭრილი სიმა კი იწვა მარჯვენა გვერდზე და ვერ განძრეულიყო. აუტანელი იყო ტკივილი, მაგრამ იგი უსიტყვოდ იტანდა ყოველივეს.

ეზიგუა დაეშვა მის წინ მუხლებზე, ცხვირსახოცი თ მოსწმინდა სახეზე სისხლი და აწეწილი თმა თითებით გადაუვარცხნა.

— რა იყო? რა მოხდა, სიმა? — ეკითხებოდა თვალცრემლიანი.

სიმა შეირხა და დაღლილი თვალებით შეხედა ძმას.

— რა დაგემართა, რატომ ზიხარ ჩემთან, მითხარი, თავს ხომ არ დაგვესხნენ? — ჩაილაპარაკა მისუსტებული ხმით.

ეზიგუა სასწრაფოდ წამოხტა, და მოხუცს ჩააბარა და გარეთ გავიდა.

ეზოში ჯერ კიდევ სიჩუმე იდგა.

ეზიგუა მივიდა სახლის ირგვლივ ჩასაფრებულ ამხანაგებთან. ბუჩქების მხრიდან თავდასხმა საშიში არ იყო. უფრო აფიქრებდა გზის პირას მდებარე ძველისძველი კოშკი, სადაც ნიკო იყო გამაგრებული. მაგრამ თუ მტერი ამ მხრიდან მოვიდოდა, ნიკოს დიდი იმედი ჰქონდა, ბერაძე ნაცადი ჯარისკაცი იყო და შეძლებდა თავის ჯგუფს გასძლოლოდა.

ეზიგუა ამოეფარა გზის აქეთ, ღობის ძირას დაგდებულ მორს. აქედან შეეძლო ეთვალთვალა ამბებისათვის.

წყნარი ღამე იყო.

მოხუცი სიმასთან იჯდა და დროდადრო მწარედ ოხრავდა. მისჩერებოდა დაჭრილის სახეს და შემკრთალი გვერდზე იხედებოდა, არ ავიწყდებოდა მოსალოდნელი

საფრთხე. მოხუცს მცირე რამ გაეგებოდა ქირურგიისა და შიშველო დახმარების აღმოჩენა, მაგრამ ასეთ დროს იგი უძლეური იყო.

სიმას ლოყები კვლავ ბროწეულივით უღვიოდა, ტუჩები გაფითრებოდა. ლამპის მკრთალ შუქზე მარმარილოსაგან გამოქანდაკებულს ჰგავდა.

მოხუცმა შეხედა ავადმყოფს, ამოიოხრა და წამოდგა. სურდა გაეგო საიდან და როგორ აღმოჩნდა ასეთ ყოფაში, მაგრამ სანამ სიტყვას დასძრავდა, ქალი წამოიწია, თვალი გაახილა და განუცხადა:

— არ მინდოდა თქვენი შეწუხება, მაგრამ ტკივილმა ისე მომიმატა, უეჭველად მომკლავს. თუ მეორე ოთახში არის ქალის ტანსაცმელი, მომიტანეთ, უნდა ჩავიცვა.

— როგორ არა. ახლავე მოგიტან, შვილო! — გაიხარა მოხუცმა.

შევიდა ოთახში. დარაბები დახურა, ლამპას ჩაუწია, გამოიტანა ტანსაცმელი და ახლოს დაუწყო.

— ახლა ძალიან გთხოვთ, ცოტა ხანს იმ ოთახში გავვიდეთ.

მოხუცმა ლამპა საწოლთან დადგა და უკანვე გაბრუნდა.

სიმა ძლივძლივობით წამოჯდა და დიდი წვალეებით გადაიცვა კაბასთან ერთად მამაკაცის შალის სათბური.

მოხუცი ისევ შემოვიდა. ეტყობოდა, მასაც შესცივნოდა, პალტოს საყელო აეწია.

— შენი ჭირი შემეყაროს, შვილო, გამოიცვალე ტანსაცმელი? როგორა გრძნობ თავს? — ჰკითხა მოხუცმა.

-- უკეთ. — სიმას გამოხედვაში გამოცოცხლება იგრძნობოდა.

— ნუ გეშინია, გათენებისას წამალს გაეაკეთებ და მალე გამოჯანმრთელდები, — ანუგეშა მოხუცმა.

ახლა გაახსენდა ქალს, რომ ოდესღაც გაეგონა ამ მოხუცზე: ჭრილობის განკურნება შეუძლიაო.

ოფიცერთან ბრძოლის დროს დაიჭრა სიმა. იგი ზურგით დაეცა იატაკზე დაყრილ გრაფინისა და ლამპის ნამსხვრევებზე. ამავე დროს არაჩვეულებრივი მოქნილობითა და მოხერხებით ააძრო რევოლვერი მოწინააღმდეგეს და გადამწყვეტ წუთებში ესროლა მხოლოდ გვიან შეიგრძნო აუტანელი ტკივილი თავისი ჭრილობისა.

როგორც კი გამოვარდა სახლიდან, შემოხვდა ნიკოსა და იმ ჯარისკაცს, რომელიც მერე ოფიცერმა მოკლა. საბრალომ ტყემდე მიაცილა სიმა, ნიკოს ჩააბარა და თვითონ უკანვე გაბრუნდა.

გზაზე სიმას ჭრილობიდან სისხლმა დაუწყო დენა და ისეთი ტკივილები დაეწყო. ეგონა, მთელ ზურგზე ცეცხლი მიკიდიაო. დასუსტდა და ძლივსლა სუნთქავდა.

როდესაც მდინარესთან მივიდნენ, ნიკომ ხელში აიყვანა დაჭრილი და დანიშნულ ადგილამდე მალე მიაღწიეს.

●
ბნელსა და წყნარ ღამეში უეცრად გაისმა ბათქი და ქალს ფიქრი შეაწყვეტინა. სროლის ხმა მხოლოდ ერთი მხრიდან ისმოდა.

უცნაური იყო, რომ მტერი იქიდან დაესხათ, საიდანაც არ მოელოდნენ.

ექვი არ იყო, ასეთ საშინელ ღამეს გაუფაღ ტყეში მტრის რაზმი გამცემმა გამოატარა.

პირველ გასროლაზე რომელიღაც ფანჯარა ჩაიმსხვრა და საქათმეში ქათმები ისე აკრიახ-ააფართხუნა, თითქოს ქორი დასცემოდეთ თავზე. ტყვია ქანდარაზე მდგარ მამალს მოხვდა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ სროლა შეწყდა.

მორს უკან ჩამჯდარ ეზიგუას სროლის შეწყვეტისთანავე გაახსენდა, რომ შესაძლებელი იყო მოწინააღმდეგეთაგან ვინმე მიცოცებულყოფი სახლთან და შიგ ყუმბარა შეეცდო. გადაწყვიტა, შეერბინა ოთახში და გაეგო, რამდგომარეობაში იყვნენ ისინი, ვინც იქ დატოვა.

ის იყო წამოდგა და გაცოცება დააპირა, რომ ხელმეორედ ატყდა სროლა. ახლა უკვე კოშკის მხრიდან ისროდნენ. ახლოს ტყვიებმა დაიზუზუნეს.

ახლა დასავლეთიდან დაიქუხეს თოფებმა და გარდაღლატისა, ყველა მხარე მოიცვა ბათქაბუთქმა.

შორეულ ბუჩქებში ვილაცამ დაიკვნესა, მაგრამ ეს მაინც არ ნიშნავდა, რომ სიკვდილი უკვე ჩამოდგა.

მალე ისევ მიყუჩდა სროლა და სიჩუმე გამეფდა, მხოლოდ მდინარის შხუილი არღვევდა მდუმარებას.

მოშორებით, დასავლეთიდან, ვილაცის ხმა გაისმა:

— დაყარეთ იარაღი და დაგვნებდით, თუ გინდათ, რომ ცოცხლები დარჩეთ. თორემ ვერც ერთი ვერ გადაგვირჩიბით.

მტრის წინადადებას არავინ გამოსხაურებია.

გავიდა ერთი წუთი... ორი...

კიდევ გაიმეორეს მოთხოვნა.

ისევ დუმილით უბასუხეს მას.

რამდენიმე ხნის შემდეგ სახლის უკან მდებარე ბოსტანიდან ავარდა ნაპერწკლები და გაისმა აფეთქების ხმა. ფანჯრის მინები აზრიალდნენ და ჩაიმსხვრნენ.

ეზიგუამ იცოდა, რომ ბოსტანში თავისიანი არავინ იყო, ამიტომ არც შეფიქრიანებულა.

ყუმბარებს არავითარი ზიანი არ მოუტანიათ, მაგრამ ეზიგუა ახლა სახლში მყოფი სიმას ბედმა შეაძრწუნა. ერთი ნახტომით გადაევლო მორს, წელში მოხრილი გაიქცა და შეუმჩნეველად აცოცდა კიბეზე.

მაღე შორიახლოს კიდევ ერთი ყუმბარა გასკდა. იგი მტერს სახლის ფანჯრიდან ესროლეს.

— სიმა, სიმა, — ეზიგუა მივარდა იმ ადგილს, სადაც თავისი და დატოვა.

— სიმა წავიდა, შვილო, მაგრამ, არ ვიცი, სად, — უთხრა თვალცრემლიანმა მოხუცმა.

— დიდი ხანია, რაც წავიდა?

— დიდი ხანია წასვლა უნდოდა, მაგრამ მე არ გავუშვი. მხოლოდ შენი მოსვლის წინ გაიქცა... თან რევოლვერი წაიღო.

ეზიგუა სწრაფად გაბრუნდა უკან.

სანამ თავის ადგილზე მივიდოდა, მანამდე გადაწყვიტა სახლქვეშ შეეხედა.

საძირკველთან სიმა იდგა და ისროდა.

— უფრო ახლოს მიდი საძირკველთან, ჩქარა! — დაუყვირა ეზიგუამ.

ამ წუთს, განუწყვეტილვ მყეფარე ძაღლმა რამდენიმეჯერ დაიწამუტუნა, დაეცა, ამოიხრიალა და ფეხები გაჭიმა.

სროლა არც ერთი მხრიდან არ შეწყვეტილა.
უეცრად ნიკომ მოიღრბინა.

— როგორ არის ვაზნების საქმე, გვაქვს კიდევ, ეზი-
გუა? — უჩურჩულა ყურში.

— ვაზნები ოთახშია. ბომბი ხუთი გვექონდა. ერთი
ვესროლე, ოთხი გამოვიტანე და აქვე აწყვია. — შემდეგ
სიმას მიუბრუნდა, — რატომ გამოხვედი გარეთ? თავს
როგორა გრძნობ?

— არა მიშავს რა, უკვე გამოვკეთდი.

— გამოკეთდა... ჩემს ნებადაურთველად... დამალე ამ
წუთში! — მკვახედ უთხრა დას.

— კარგი, დავიმალეები, მხოლოდ ჯერ არა.

ეზიგუამ იცოდა დის ხასიათი და ამიტომ არ შეკამათე-
ბია, არც დრო იყო ამისა.

— აჰა, ყუმბარები და, თუ შეგიძლია, გამოიყენე. მე
ერთ ადგილას უნდა წავიდე სასწრაფოდ და მალე დავ-
ბრუნდები.

ორი ყუმბარა გადასცა დას.

— სად მიხვალ, სად ამ ქვეყნის დაქცევაში! — უყვირა
სიმამ ძმას, ამ ყვირილში მუდარაც გაისმა.

ბუჩქებში აქა-იქ კვლავ ისმოდა სროლა.

ეზიგუამ სასწრაფოდ გაუცვალა ზედა ტანსაცმელი ნი-
კოს და მიწას გაკრული ფლატის თავზე გაცოცდა... მას
უნდოდა მტრის რკალი გაერღვია.

ნიკომ ჩამოიკიდა ბომბები და თავის ამხანაგებთან
დაბრუნდა.

და ის, რაც ამის შემდეგ მოხდა, აღმოჩნდა მთავარი და
საფუძვლიანი. რაც აქამდე იყო, მხოლოდ თამაშად მოგეჩ-
ვენებოდათ მასთან შედარებით.

სოფელში, ვისაც შეეძლო და არ შეეძლო, ყველამ აიღო იარაღი და ისეთი სროლა ატეხეს, რომ ზათქისა და გუგუნის მეტი არა ისმოდა რა.

მთელი სოფელი დიდით-პატარამდე შეინძრა, აიღო გადამალული თოფი და გაჩაღდა გამანადგურებელი ბრძოლა.

ყველამ ისურვა ერთად წასულიყვნენ პირდაპირ ჩაგუს სახლისაკენ, ალყა შემოეერთყათ მისთვის და არც ერთი მომხდური ცოცხალი არ გაეშვათ.

მტერმა გაიგო მათი განზრახვა და სულით დაეცა.

დადუმდა აქამდე დაუდუმარი მათი შაშხანა. შეწყვიტეს სროლა, დაყარეს იარაღი და მოკურცხლეს.

მხოლოდ ბუჩქებში ისმოდა დროდადრო კვნესა და ოხვრა. ეს იყო მომხდურთა რაზმის ჯარისკაცი, რომელიც თავისმა ამხანაგებმა მიატოვეს დაჭრილი და თვითონ თავს უშველეს.

რამდენიმე კაცს ნიკო და შიმუ გადაეწვინათ მკლავებზე და კიბეზე აპყავდათ. მათ უკან ორი სხვა მისდევდა კოჭლობით.

ნიკოს მხარი ამოვარდნოდა, ხოლო შიმუს ქუსლი გახვრეტოდა ტყვიით. ორივე მაშინვე დააწვინეს დარბაზში. სხვების ჭრილობები მსუბუქი იყო. ისინი კოჭლობით დადიოდნენ და დროდადრო ჩამოსხდებოდნენ.

სიმა ახლა უკვე ოთახში იყო. თუმცა ძლიერი ტკივილები ჰქონდა, მისი კვნესა არავის გაუგონია. იგი წყნარად გავიდა მეორე ოთახში, იპოვნა ზეწარი, დადო მაგიდაზე და მაკრატლით სამად გაჭრა. დაუძახა მოხუცს და მისი დახმარებით ნაჭრით თვითონვე შეიხვია ზურგი და ბეჭე-

ბი. შემდეგ წყლით მობანა შიმუს და სხვებს ქრილობები და ისე შეუხვია, რომ სისხლს ხელახლა არ დაეწყო დენა. აი, აქ გამოადგა მოხუცის გამოცდილება. სროლის შეწყვეტის შემდეგ მოხუცი გამხნედა, უშიშრად და გულდამშვიდებით ეხმარებოდა სიმას.

როგორც კი დაიწყო ქალმა მოძრაობა და სიარული, სისხლმა კვლავ დაუწყო დენა ქრილობიდან, გაუყლინთა ტანსაცმელი, ზედ დახვეულ ზეწარშიაც გამოატანა და წითლად შეღება.

განთიადიც დადგა.

სოფლის შუაგულიდან ოდნავ მოაღწია გაურკვეველმა ხმაურმა.

სახლის დამცველები არ განძრეულან. მათ ისევ თავთავიანთი ადგილები ეკავათ, რადგან არ იცოდნენ, ახალს რას ამზადებდა ალიონი.

გულხელდაკრეფილი დადიოდა დაქრილების წინ სიმა. იგი ჩუმად, უსიტყვოდ ტიროდა, ცრემლი ჩამოსდიოდა ღაწვებზე.

რა დაემართა? თავის ქრილობებს დასტიროდა, თუ იმ დაქრილებს, რომელნიც ახლა მის წინ იწვნენ?

არა, სიმას ახლა არც ერთი მათგანი არ აწუხებდა. წუხდა ერთადერთ ძმაზე, რომელმაც ნიკოს ფარაჯა გადაიცვა და მტრის ალყის გარღვევა მოინდომა. რისთვის უნდოდა ეს? ვისი იმედი ჰქონდა იქ? თუ აქამდე უვნებელია, რატომ არ დაბრუნდა?

გათენდა.

მოდუშული და ცივი დღე იყო.

სიმა აივანზე გამოვიდა და გაწეწილი, დაბნეული და გაფითრებული გაპყურებდა გზას.

წყნარად მივიდა პარმალთან და გაჩერდა. მათკენ რამდენიმე კაცისაგან შემდგარი ჯგუფი მოდიოდა.

წინამძღოლს უკან მოჰყვებოდა კაცი, რომელსაც მთელი სახე, გარდა თვალებისა, დაბანდული ჰქონდა, ხოლო მას ორი თოფშემართული მოსდევდა.

წინამძღოლი ეზიგუა იყო. სახედაბანდული — ოფიცერი ბესო შავგულიძე. იმ ორიდან, ოფიცერს რომ მოსდევდნენ უკან, ერთი რაზმელი იყო, ხოლო მეორე — წვერგაუპარსავი ჯარისკაცი, იგი ზომიერი ნაბიჯით მოდიოდა სახეგაბრწყინებული.

როგორც კი სიმამ ძმა იცნო, მაშინვე გაუქრა ტკივილები. უნდოდა მის შესახვედრად გაქცეულიყო, მაგრამ პირველი ნაბიჯის გადადგმისთანავე მიხვდა, რომ ამას ვერ შეძლებდა.

ეზიგუამ თვალი მოჰკრა დას, მიატოვა თავისიანები და მისკენ გაექანა.

— ცოცხალი ხარ, ძმაო, ცოცხალი! — გაიხარა სიმამ.

ეზიგუამ გაუცინა და უპასუხა:

— რა თქმა უნდა, ცოცხალი ვარ, რა უნდა დამმართოდა, შენ როგორღა ხარ? — გაკვირვებით შეხედა ეზიგუამ და თვალი შეაფლო მის შეხვეულ ზურგსა და ბეჭებს.

— არაფერია, არა მიშავს რა... — სიმამ მაშინვე იცნო ოფიცერი. თავი ისე ჰქონდა დახრილი, თითქოს სხვის კისერზე თოკით მიუბიათო. ოფიცერი გაჩერდა და სადღაც შორს დაიწყო ცქერა.

— გამცემო, ყოველგვარი სინდისი დაგიკარგავს. ცეცხლი დაკვესა თვალებიდან სიმამ.

— რა ამბავია, სიმა, ჩვენს ხალხს ცუდი ხომ არაფერი დამართნია? — ჰკითხა ეზიგუამ.

სანამ სიმა რამეს უპასუხებდა, ძლიერი ხმაური მოისმა. ეს ხმა მიემსგავსებოდა ღამით ატეხილ ჩოჩქოლს შუა სოფელში. იგი მდინარის იქითა მალღობიდან მოდიოდა. გუგუნი თანდათან ახლოვდებოდა და ახლა უკვე აღტაცებული ხალხის ხმას გაარჩევდით.

— ეს რაღაა, ანაჯალბებით. — თქვა სიმამ, მის გატანჯულ სახეზე სიხარული აღიბეჭდა.

ყველამ იმ მხარეს დაიწყო ცქერა. გვერდით მდგომმა ოფიცერმაც ასწია თავი.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ტყიდან შაშხანებით შეიარაღებული ჯგუფი გამოვიდა და მდინარისაკენ სირბილით წამოვიდა.

ერთი დაჭრილი, რომელსაც ფეხზე დგომა და სიარული კიდევ შეეძლო, მოაჯირს დაეყრდნო და დაეშვა კიბეზე. ის იყო აქამდე ოთახში მწოლი შიმუ. მან ხელი მოხვია მოაჯირის სვეტს და იქიდან დაუყვირა ეზოში მყოფ მეგობარს:

— მოგილოცავ ნადავლს, ეზიგუა!

— დაჭრილი ხარ? — სწრაფი ნაბიჯით გაემართა ეზიგუა მისკენ, მაგრამ მოწყვეტით შედგა, რადგან ამ წუთს სულ ახლოს გაისმა აღტაცებული შეძახილები.

— არ არის საჭირო ჩემთან მოსვლა, მე თვითონ მოვალ მანდ. ნუთუ ვერ ხედავ, რომ განთიადი უკვე მოვიდა?

ეზიგუა შეჩერდა.

ოფიცერი შეაშფოთა ამ ხმამ და უფრო მეტი მღელვა-
რება დაეტყო.

იდგნენ ჯარისკაცებიც, იცქირებოდნენ გზისკენ. მათ
სახეზედაც ასახულიყო სიხარული. აივანზე ნიკო გამოვი-
და და შიმუს გვერდზე დადგა. შეხვეული მხარი უთრთოდა.

ძველი კოშკის გვერდზე გამავალი გზა ხალხით იყო გა-
ჭედილი. ისინი აქეთ მოდიოდნენ. მათი ბოლო შორს, გზის
მოსახვევში იკარგებოდა. ერთმანეთში არეულიყვნენ ქალები,
ბალები, ჭაბუკები და მოხუცნი. უმეტესობას იარაღი
ეჭირა ხელში, ხოლო ვისაც ვერ ეშოვნა, მათ ნაჯახები, კე-
ტები, ცელები და ფოცხები წამოეღოთ.

სახლის უკან ტყის მხარეს ჩასაფრებულებმა, მოჰკრეს
თუ არა ყური ხმაურს და ხალხიც დაინახეს, წამოხტნენ და
სახლისაკენ გამოემართნენ.

აქამდე დაცარიელებული ეზო და შემოგარენი ხალხით
გაივსო. ვისაც კი შეეძლო, სირბილით გაექანა მათ შესახ-
ვედრად.

როგორც ფუტკრის გუნდი, ისე შემოეხვივნენ ირგვლივ
ერთს, წინ მომავალს, რომელსაც აქამდე კარგად ვერ ხე-
დავდა პარმალთან მდგარი ნიკოც კი.

აი, ეზოშიც შემოვიდნენ და იცნეს ხალხით გარშემო-
მეული.

ეს იყო თამშიგუ. ორივე ხელში ბავშვები ეჭირა — ბი-
ჭი და გოგო. ბავშვები ჩიტებივით ექლურტულებოდნენ და
უცინოდნენ. შვენოდა ჩერქეზული ჩოხა, მკერდზე თეთრი
მასრები, თავზე წაბლისფერი ფაფახი და წელზე შევერცხ-
ლილი ხანჯალი, არავის აღძვრია შური, რომ ესოდენ
ლამაზი ჩანდა.

შუა ეზოში შედგა და ფაფახი მოიძრო, რომელიც წარმოეთქვა.

ყველას თვალი მის გაბრწყინებულ სახეზე და კობტად გადავარცხნილ შავ თმაზე შეჩერდა. სიამოვნებით შესცქეროდა ზღვა ხალხი.

თამშიგუმ დაიწყო:

— ძმებო, ჩემო მეგობრებო! როგორც იცით, რუსეთის მუშებმა და გლეხებმა მოახდინეს რევოლუცია 1917 წელს, ოქტომბერში და თავისუფლება მოიპოვეს. მას შემდეგ განთავისუფლებული რუსეთის მიწაზე ხალხი თავისუფლად ცხოვრობს, ჩვენ კი მენშევიკური მთავრობის გამცემლური მოქმედებით ისევე უუფლებონი და უვიცნი დავრჩით, როგორც მეფის დროს ვიყავით. ყველაფერს თავისი დრო აქვს. დღეს დადგა აღსასრული ამ შავი დროისა.

ხალხს ტალღად გადაუარა გუგუნმა.

— წითელმა არმიამ სოხუმი აიღო და ახლა კოდორის გზით მოდის, საქართველოდან მომავალ წითელ ნაწილებთან შესაერთებლად. მე ოჩამჩირედან მოვდივარ. იქ უკვე შევიდნენ ჩვენი მეგობრები — პარტიზანები, რომელთაც ლეუა კაპბა ხელმძღვანელობს.

გაუმარჯოს ჩვენს გამანთავისუფლებელ წითელ არმიას!

გაუმარჯოს ლენინს!

თამშიგუმ ამოიღო მთელი შეკვრა ფურცლებისა, რომლებსაც ხელს აწერდნენ აფხაზეთის რევკომის წევრები. ფურცლები იუწყებოდნენ, რომ აფხაზეთში დამყარდა საბჭოთა ხელისუფლება.

პაერი აღტაცების შეძახილებითა და ყიყინით აივსო.

— ვაშა! — ყვიროდა ხალხი.

ამ შეძახილს იმეორებდნენ მთები, ხეობები, ტყეები, მინდვრები.

მალღალღად ისროდნენ ქუდებსა და ჩაბალახებს, ეხვეოდნენ ერთმანეთს, კოცნიდნენ. ასეთი აღტაცება არასდროს ენახა გატანჯული აფხაზეთის მიწას.

სიმა მთლად ცრემლად გაღვრილიყო, იგი სიხარული-საგან ტიროდა.

— გამდლობთ ასეთი გამირობისათვის, მეგობრებო, — იძახოდა იგი და ყველას ულოცავდა დიდ დღეს. ასეთივე მადლობა გადაუხადა მან დაჭრილებსაც.

იგი სახლს უკან გაიყვანეს.

ბოსტანს იქით წითელჩაბალახიანი მოკლული გან-რთხმულიყო მიწაზე.

ეს გახლდათ მოღალატე და გამცემი ესლამი. იგი მდი-დარი კაცი იყო, ეზიგუას მახლობლად ცხოვრობდა. მენ-შევიკური ხელისუფლების მომხრე ესლამი გამოირჩეოდა ორატორული ნიჭით, მაგრამ ყოველთვის ხალხის საწინა-აღმდეგოდ ქადაგებდა. მისი კარი ღია იყო დიდ-დიდი ოფი-ციალური პირებისათვის.

ბუჩქებში, სადაც მტრები იყვნენ ჩასაფრებულნი, აქა-იქ შეიმჩნეოდა სისხლის გუბეები, ეტყობოდა, მტერს ზა-რალი განეცადა. არავინ იცოდა, სად გაქრნენ ისინი. არც არავინ დასდევნებია.

თამშიგუმ რამდენიმე ახალგაზრდას დაავალა, მოკლუ-ლი სახლში წაეღოთ.

ჴერ კიდევ არ გათენებულყო, ღრუბლები თანდათან

ქართული
ლიბრეოთეკა

უფერულდებოდნენ და ქრებოდნენ. მალე მზის სხივებში
მთებზე გადმოიღვარა.

ყველა ერთად გაემართა სოფლის კანცელარიისაკენ.

თან დაჭრილები და ტყვე ოფიცერი წაიყვანეს.

გუგუნებდა არმიული სიმღერა.

ალტაცებული ეგებებოდა ხალხი დიდ დღეს.

„ისეთი რა მოხდა?“

მახარანი შინ ბრუნდებოდა. სალამო ჟამი იყო. ტყის პირას თავი-

სი ნაცრისფერი ჭაკი და ტანტენარი ფაშატი შენიშნა. მახარანი მათთან მიიჭრა და გინებით შინისკენ გარეკა.

— რას ერჩი ამ საწყალ ცხენს? — მოესმა სიბნელეში ბულალტერ ჩგუნას ნაცნობი ხმა, — ან ამ კვიცმა რა დაგიშავა?

— რას ვერჩი და მგელი შეჭამს ორივეს. შინ მოსვლა ვერ ვასწავლე ამ ტიალებს! — შეპყვირა მახარანმა. — მთელი დღე ვმუშაობ და ახლა ამათ სდიე!

— სალამო მშვიდობისა! — გზა მოუჭრა ჩგუნამ.

— გაგიმარჯოს! — მიუგო მახარანმა და მეზობელს ხელი გაუწოდა.

— აგაშენა ღმერთმა, რომ აქ შემხვდი, თორემ შენს სახლამდე კიდევ საკმაო გზაა, შენთან თამშიგუპ გამომგზავნა, კანტორაში მოვიდესო... საჩქაროდ!

— საჩქაროდ? ისეთი რა მოხდა, ან შენ რატომ შეგაწუხა, უფრო ახალგაზრდა არავინ იყო?

— სასწრაფო საქმეა, მე იმიტომ გამოგზავნა, რომ უსათუოდ წამომყვე!..

— მაინც რა მოხდა?

— არ ვიცი.

— შე დალოცვილო, ჯერ შინ მისვლაც ვერ მოვასწარი და უკანვე მიხმობს?! თუ საქმე ჰქონდა, ფარდულში დაეძახა, გვერდით არ იყო? — ხელი ჩაიქნია მახარანმა, შოლტი გადაუჭირა ჭაკს და ნაწყენი, გაბზარული ხმით შეუძახა:

— აჩუ, შე ყორნის კერძო! — მერე უკან არც მოუხედავს, ისე მიუგო მეზობელს: — თამშიგუს თუ მართლა საჩქარო საქმე აქვს, კეთილ ინებოს და თვითონ მობრძანდეს ჩემთან, შინ დავუხვდები...

— კაცო!.. ჭკუიდან ხომ არ შეიშალე? როდის იყო, კოლმეურნეობის თავმჯდომარე საქმეზე ბრიგადირთან შინ მიდიოდა... — ძუნძულით ფეხდაფეხ მიჰყვა ტანმორჩილი ჩგუნა. — ის უფროსია, შენ უმცროსი, ვინ ვის უნდა ეახლოს? კაცი გეძახის, სჭირდება, შენ კი, აქეთ მოვიდესო, ეგ რა პასუხია?..

— არ წავალ! მორჩა და გათავდა! — მახარანმა ჭაკს ფაფარზე შეავლო ხელი, ზედ მოევლო და შინისკენ გაათობხარიკა...

გაოცებული ჩგუნა წუთით შედგა გზაზე, შემდეგ კი, რაც მუხლში ძალა და ღონე ჰქონდა, სირბილით მოუსვა, ბრიგადირს წამოეწია, ნაბიჯი გაუსწორა და ჯერ ხუმრობა სცადა:

— კაცო! ცხენს რაღას ემდუროდი, კარგად მიჰყავხარ!.. ერთი აქეთ მოიხედე, მართლა რა ვუთხრა იმ ადამი-

ანს? ხომ იცი, რაიონიდან დაურეკეს, დილით თათბირი აქვთ, რალაც ცნობაზე უნდა მოუწერო ხელი, იმაზე გიბარებს...

მხედარმა გადაიხარხარა და ახლა ჩორთით წავიდა:

— კარგი, კარგი! ჩემო ჩგუნა, შენთან უკაცრავად ვარ, ღამე მშვიდობისა, თუ რამე საქმე აქვს, აკი გითხარი, თვითონ მობრძანდეს ჩემთან, შინ დავუხვდები...

კანტორა მწვანეში იყო ჩაფლული. ბოძზე რებროდუქტორი ეკიდა, ისმოდა ქალის სიმღერა და ფანდურის ღუღუნი, რაც კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს, თამშიგუს, ამ საღამოს გაუსაბნავი ურმის უსიამო ჭირიალივით ჩაესმოდა ყურში. ღია ფანჯარასთან სამუშაო მაგიდას უჯდა და თვალმოკუსული ჩაჰყურებდა წითელი ფანქრით გადახაზულ-გადმოხაზულ ფურცელს. ელექტრონათურა მელოტ თავზე დაჰნათოდა. ეტყობოდა, ძალიან ნერვიულობდა, ისე წარამარა იგრებდა მაღლა აწკეპილ უღვაშს.

ჩგუნა ფრთხილად შემოვიდა კაბინეტში და, უფროსისთვის ხელი რომ არ შეეშალა, ფეხაკრეფით გაემართა თავისი მაგიდისაკენ. როგორც კი ჩგუნა სკამზე უხმოდ და მორიდებულად დაეშვა, თავმჯდომარემ თავი ასწია და რიხიანად ჰკითხა:

— ნახე?

— კი, ბატონო, როგორ არა, ვნახე!

— მერე რა გითხრა?

ჩგუნას ხმა ჩაუწყდა, ენა ველარ მოაბრუნა:

— ჰმ!.. ისაო.. — აღმოხდა შემკრთალს, — ახლავე მოვალო, ბატონო... შინ მივალ და ამ წუთში თქვენთან გავჩნდებოაო... უსათუოდ გეახლებათ!.. — შეფოცებულმა ჩგუნამ სიმართლის თქმა უფროსს ერთბაშად ვერ შეუბედა.

— ამ წუთშიო? — უკმაყოფილოდ ჩაილაპარაკა თამშიგუმ. — ჰმ! დაჯექი ახლა და უცადე! თან რატომ არ წამოიყვანე?

— არ წამოვიდა, ბატონო! არაფრით არ წამოვიდა!..

— როგორ თუ არ წამოვიდა? — ისე მრისხანედ ჩაპკითხა თავმჯდომარემ, რომ ჩგუნას სათქმელი კვლავ გაუწყდა.

— ჰმ! ისაო... თავის ჭაკზე იჯდა... ახლავე გეახლებათ, აკი გითხარით, მხოლოდ ჯერ შინ მივა... დიახ!..

თავმჯდომარე წამოდგა, ღია ფანჯარასთან წუთით შედგა, ვარსკვლავებით მოჭედილ ცას გახედა, თითქოს იქ რაღაცის ამოკითხვა სურსო, შემდეგ შემოტრიალდა და თავდახრილ ჩგუნას შეუტია:

— ანგარიში რატომ არ შეადგინე? დაამთავრე, რას უცდი?

— როდის უნდა დამემთავრებინა? — უკმაყოფილოდ თავისთვის ჩაილაპარაკა ჩგუნამ. უნდოდა ეთქვა: „მახარანი არ იყო, ხელი ვის უნდა მოეწერაო“, — მაგრამ რა საჭირო იყო, თავმჯდომარემ ისედაც იცოდა ყველაფერი.

— დაწერე! — დაუყვავა თამშიგუმ.

ჩგუნამ უგულოდ შეხედა თავმჯდომარეს, შემდეგ ნელა აიღო ქალაღდის ფურცელი, უგულოდ მონახა გრაფა — „თამბაქოს შეტეხვა“ და დიდხანს უმიზნებდა მას მომარჯვებულ კალამს (როგორც დალაქი სამართებელს შეაჩე-

რებს ხოლმე ჭირვეული კლიენტის გაქაფულ თავზე) და მაინც ციფრის ჩაწერა ვერ გაბედა. უკანასკნელ წუთს დამდურულივით ხელი უკან გამოსწია.

— მიკარნახეთ, ბატონო, რა ჩავწერო? იქნებ მახარანს დავეუცადოთ, იმან უკეთ იცის, ბრიგადამ გეგმა როგორ შეასრულა.

— შენ ისე დაწერე, რომ ცნობის გაგზავნა შეიძლებოდეს რაიონში, გაიგე? ამაზე მე ვაგებ პასუხს და არა შენ! მოდი, დაწერე და მახარანი რომ მოვა, ხელს მე მოვაწერი-ნებ.

ჩგუნას სახე მოექცა. ნელა ჩააწო ცალამი მელანში და მერე სულ ნელა, თითქოს წერას ახლა სწავლობსო, გრაფა შეავსო. უცნაური იყო: ოკრობოკროდ გამოუვიდა. მის კობ-ტა და ლამაზ ნაწერს სულაც არ ჰგავდა.

თავმჯდომარემ შვებით ამოისუნთქა.

— რატომ იგვიანებს მახარანი? იქნებ კარგად ვერ აუხსენი, ვერ გააგებინე, რომ კანტორაში საჩქაროდ ვიბარებ! ან იქნებ სულაც არ გინახავს!

— როგორ თუ არ მინახავს, როგორ თუ ვერ გავაგები-ნე, — დიდად იწყინა ჩგუნამ. — იცით, რა თქვა?... ეგრე შემოგითვალათ, თუ რამე საქმე აქვს, აქეთ მობრძანდესო! დიახ, დიახ! ასე თქვა, მხოლოდ მე ვერ გაადრეთ, თქვენ-თვის ეგრე მომეხსენებინა...

— რაოო? უყურე შენ! — შეჰყვირა გაცეცხლებულმა თამშიგუმ, — რაო, როგორ თქვა?

— სიტყვასიტყვით ეგრე თქვა, აქეთ მოვიდესო... რამ-დენჯერმე გამიმეორა კიდევ!.. მე მგონია, მიხვდა ის მელა-ტა, რატომაც იბარებდით... ნამდვილად მიხვდა... მოდით,

თამშიგუ, მივცეთ სწორი ცნობა, ნურც თავს მოვიტყუებთ.
ნურც სხვებს ავუხვევთ თვალს, ეგრე აჯობებს, თორემ თუ
გაგვიგეს, ხომ იცით, მადლობას არ გვეტყვიან...

— ვერაფერს დაგვაკლებენ... დავაწევი ბრიგადებს,
გამოვასწორებთ, ავანაზღაურებთ, აღვადგენთ... შენ მიდი,
გააგრძელე, დაწერე, ნუ გეშინია, ყველაფერი რიგზე იქ-
ნება.

— რაიონი რატომ უნდა მოვატყუოთ?.. — ჩაიბუზღუ-
ნა ჩგუნამ.

— ეგ არაფერი! შენ ის მითხარი, იმ თავხედმა მართლა
თქვა, არ მოვალო?

— არ მოვალო! არც მოვა! მე კი დავწერ, მაგრამ ხელს
ვინ მოაწერს? ის ნამდვილად არ მოვა! თავი პატიოსან კა-
ცად მოაქვს და არ მოვა.

— ისე აუშენდა ოჯახი! თუ ეგეთი ბაჯაღლო ოქროა,
ერთ ბრიგადას რატომ ვერ მოუარა? მუშაობა მაგან ჩააფ-
ლავა და პასუხი მე უნდა ვაგო? არა! თავისი ნაგავი, რო-
გორც უნდა, თვითონ გახვეტოს. მე მის გამო რაიონში
თავს ვერ შევირცხვენ.

— ის კი ყველაფერს თქვენ გაბრალებთ... მართლაც
ჯობია, ამ ცნობაზე ხელი უსათუოდ მოაწეროს... თორემ
მერე იქნებ გვიჩივლოს კიდეც! რაიონში იცნობენ, პატივს
ცემენ... საქმე უარესად წავა! ის ამ ცნობაზე არ მოგვი-
წერს ხელს.

— ხელს არ მომიწერს? — მუშტი ცხვირთან მიუტანა
ჩგუნას თავმჯდომარემ, — იმასაც ვნახავ, როგორ არ მო-
მიწერს ხელს! შენ ცნობა გამიმზადე!

მახარანის ეზოში კაცი არ ჭაჭანებდა. ფანჯრებში
ნათლე არ ჩანდა. ეტყობოდა, ეძინათ. თამშიგუ დიდხანს
იღვა ჩაკეტილ ჭიშკართან და იძახდა.

— ჰეი, ვინა ხარ მანდ! — გაისმა ბოლოს მახარანის
ხმა ოდის აივნიდან.

— მე ვარ თამშიგუ! ბოდიში შეწუხებისათვის, თუ შე-
იძლება, მომხედე ერთ წუთს!..

— რა მოხდა, ბატონო?

— ისეთი არაფერი! ერთ წუთს თუ შეიძლება!

...მახარანი სინათლეზე დიდხანს დაპყურებდა ცნობას,
თან თვალებს იფშვნიტდა.

— ნუ გეშინია, ისეთი არაფერია, აი, აქ, ქვევით, მოა-
წერე ხელი!

— შენ კარგად იცი, ჩემო თამშიგუ, — ჩაილაპარაკა
ბოლოს მახარანმა, — მე ჩემს დღეში ერთი კაცისთვისაც
არ მითქვამს სიცრუე და მთელი საზოგადოება, ხალხი რო-
გორღა მოვატყუო? არა, ამას ვერ ვიზამ! ჩემი ამბავი ხომ
იცოდი, რატომ მოხვედი?

გაწბილებულმა თამშიგუმ უკან დაიხია:

— ავიხსნი, ძმობილო, როგორცაა საქმე. ხვალ თათ-
ბირია რაიონში. შენ იქ მოწინავე ბრიგადირად გიცნობენ.
მე ხომ არ მოგდგები და გინებას არ დაგიწყებ? პირიქით,
მინდა შეგაქო: აი, რა კარგი მაჩვენებელი აქვს-მეთქი...
მერე შენ იცი, შენებურად დააწვები საქმეს, ჩამორჩენას
როგორმე გამოასწორებ. ცუდი რაღაა ამაში? — უცებ ხმა
ეცვალა თამშიგუს, — მარტო ჩვენები რომ იყვნენ, კიდევ
სხვაა, მაგრამ სტუმარი იქნება სოხუმიდან... უხერხულია!

— ეგ საკენკი შენს წიწილებს დაუყარე! სულ ერთია მაგ ანკესზე არ წამოვეგები. რატომ უნდა მაქო, როცა ღირსი არა ვარ. არა, ჯერ ჩამორჩენა გამოვასწოროთ, შემდეგ ვიამაყოთ და ვილაპარაკოთ! — თქვა მახარანმა, სათუთად გადაწერილი ქალღღი დახია, დაქმუჭნა და განზე გადაისროლა.

— მოიცა, მოიცა! შენ ბრიგადის მუშაობა ჩაფუშე, მე რაღაც გამოსავალს ვპოულობ და კიდევ უარზე ხარ?

— მერე ვინაა დამნაშავე? შენ არ მოხსენი ბრიგადიდან ოთხი კაცი და საკარმიდამო ნაკვეთის მოსახხნავად შინ არ წაიყვანე... ორიც სავაჭროდ ქალაქში გაუშვი, დღემდე უკან არ მობრუნებულან. იმედი მაქვს, შენთვის უსარგებლოდ არ სხედან იქ... შე დალოცვილო, გეგმების შესრულებას მაინც ნულარ მთხოვ!..

— ეს შენი საქმე არაა! — შეპყვირა თამშიგუმ, — თავმჯდომარე მე ვარ და არა შენ, ხალხს სამუშაოზე მე ვანაწილებ... სადაც მინდა, იქ გავუშვებ! დიახ, დი... ახხ!... — ამოიგმინა და ქალღღები სწრაფად ჩაალაგა პორტფელში, — ვის სად გავუშვებ, რას გავაკეთებ, წინასწარ შენ შეგითანხმო? არაფერი ჭამო, სანამ ეს ნატვრა არ აისრულო. მე შენ გამო ვამბობდი, თორემ, აბა, რა მენაღვლება, თავში ქვა იხალე! ვეტყვი იმ პატიოსან ხალხს რაიონში, რა მოწინავეც შენა ბრძანდები და სხვა ბრიგადირს მოვნახავთ, საქმე ამით გათავდება...

თამშიგუმ კარი მიიჯახუნა და სიბნელეში გაქრა.

— ვაი, შენ დაგიტირე მაინცდამაინც! — დააწია კურთხვა მასპინძელმა.

სარაიონო თათბირის შემდეგ, მესამე დღეს, თამშიგუ, თავის კაბინეტში იჯდა და გაშლილ გაზეთს ჩაჰყურებდა. ვერ გაიგებდით, კითხულობდა თუ რამეს ფიქრობდა.

კაბინეტში მახარანი შემოვიდა. თამშიგუ, ვითომც მათ შორის არაფერი მომხდარიყოს, სწრაფად წამოდგა და ბრიგადირს მხიარულად მიესალმა:

— ა-ა, გამარჯობა შენი! — ჯერ მიესალმა, მერე მხარზე ხელი დაჰკრა, — შენ ყოველთვის ყოჩალი იყავი; მუყაითი... იმედია, მომავალშიც გაგვიმართლებ... მომილოცავს!..

განრისხებული მახარანი თვალს არ აშორებდა თავმჯდომარეს.

— პირდაპირ მითხარი, რას მილოცავ? — მოუჭრა ერთთავად გადაფითრებულმა მახარანმა და მიმქრალი პაპიროსი მოქაჩა.

— როგორ თუ რას გილოცავ, ჩემო კარგო, განა გაზეთი არ წაიკითხე? — გადაშლილი გაზეთი ხელში შეაჩეჩა.

— წავიკითხე და იმიტომაც მოვედი, — ცივად მიუგო მახარანმა და ფანჯრისკენ შებრუნდა.

— მაშინ შენთვის გასაგები უნდა იყოს, რისი მოლოცვაც მინდოდა. ხომ ნახე, როგორ გაქებენ და გადიდებენ. არ გითხარა, ასე არ ჯობია? ახლა ხომ გიხარია? მხოლოდ ეცადე, გაამართლო.

— მერე რატომ გვაქებენ? ხომ ყველაფერი სიცრუე წერია. ხალხი იცინის და უნდა მიხაროდეს? რაც აქ წერია,

მართალი რომ იყოს, როგორც წინა წლებში, მაშინ სულ
სხვაა...

— ერთი ამ წმინდანს შეხედეთ! — თამშიგუმ გაოცე-
ბისაგან მუშტი მაგიდაზე დაჰკრა.

— შენ მაგივრად სირცხვილით დავიწვოდი, ნეტა რა
გიხარია, შე საცოდავო!.. — ხელი ჩაიქნია მახარანმა და
უკან ისე ერთბაშად შებრუნდა, თითქოს კაბინეტში რაღაც
აუტანელ სიბილწესა და უწმინდურობას გადააწყდაო და
მაშინვე არეული ნაბიჯით, კარისაკენ გაემართა.

— საღამოს შვიდ საათზე გამგეობის სხდომაზე მობრ-
ძანდი! რაკი ბრიგადის მუშაობა განზრახ ჩაფუშე, უნდა
მოგესაუბროთ! — დააწია მუქარა კოლმეურნეობის თავ-
მჯდომარემ.

— მოვალ! — ხმამალლა, მტკიცედ და დაქადნებით
შესძახა მახარანმა ისე, რომ უკან არ მოუხედავს... — იყო-
დე, სასიკეთოდ არ მოვალ!..

თამშიგუმ მუხლმოკვეთილი ჩაეშვა სავარძელში და მზე-
რა ღია ფანჯრისკენ გააპარა. ეზოში ჩქარა მიაბიჯებდა
მახარანი. თავმჯდომარე დამარცხებული ფალაგანივით
მწყურალი თვალებით გაჰყურებდა მას და შემკრთალი თა-
ვისთვის ფიქრობდა: არა, ეგრე მაინც რატომ გაწიწმატდა,
ისეთი რა მოხდა!?

კარვალური თოფი

გ აზაფხულის თბილმა
შხაპუნამ გადაიარა.
ასეთი წვიმის შემდეგ

ბალახი უცბად ამოდის. ამწვანებულ ხეებს შორის თვალს
იტაცებს აყვავებული ალუჩა და ტყემალი. მზემ გამოიხე-
და. ცივი, ავდრიანი ზამთრისაგან განაწამები ადამიანები
და ცხოველები სიხარულით ეგებებიან გაზაფხულს.

ხიკურმა მიხურა ფაცხის კარი და ეზოში გამოვიდა.
ნხარზე პატარა ბიჭი შეესვა, მეორე, ცოტათი უფროსი, კა-
ბის კალთაზე ჩაფრენოდა.

— ბავშვებო, აქ ითამაშეთ, მე კი ბოსტანში წაველ, —
თქვა ქალმა და ბიჭუნა მიწაზე ჩამოსვა.

ბიჭები მაშინვე თავდავიწყებით ჩაებნენ თამაშში.

ხიკურს წელი არ გაუმართავს, სანამ ღობემდე არ და-
ბარა მიწა. მერე კარდალში მოსახარშად ჩაყრილ ღობიოს
წყალი ჩაუმატა და ის იყო, უნდა ჩამომჯდარიყო, რომ
უეცრად შეამჩნია, კიბეს უახლოვდებოდა ახმახი, შავ ნა-
ბადმოსურული კაცი, თეთრი ყაბალახი თვალეზამდე ჰქონ-

და ჩამოწეული. ეს ხაბიჯი იყო, ხიკურის დამხმარე და მფარველი. ქალი სტუმარს შეეგება. ხიკურმა მარჯვენა ხელი დააქნია მის თავზე იმის ნიშნად, აქოდა, ყველა შენი უბედურების მოზიარე ვიქნები ყოველთვისო და სტუმარს აკოცა.

— როგორ ხარ, ხიკურ? ბავშვები ხომ ჯანმრთელად არიან? — შეეკითხა ხაბიჯი. ქალს თვალი თვალში გაუყარა და ხელი მხარზე დაადო.

— შეხედეთ, ვინ მოვიდა! — დაუძახა ხიკურმა ბავშვებს.

ისინი უკვე გამორბოდნენ. უფროსს, ჯანხვატს, ილიაში გააფთრებით მოფართხალე ლეკვი ამოეჩარა.

— რა დიდებული ძაღლია! — თქვა სტუმარმა, უმცროსი ბიჭი მუხლზე დაისვა, ჯიბიდან ვერცხლის ბრჭყვიალა ფული ამოიღო და გაუწოდა. პატარამ აღტაცებით შეათამაშა ფული ხელში.

— შეხედე! — წკრიალა ხმით გასძახა მან ძმას, რომელმაც ხელი ასწია და ძაღლი დააბერტყა ძირს.

— ახლოს მოდი, — უთხრა ხაბიჯმა უფროსს, როცა შეატყო, ბიჭი შემკრთალიაო, ისიც დაისვა მეორე მუხლზე და ფული აჩუქა.

— ეჰ, მამათქვენივით არავინ მყვარებია ჩემს სიცოცხლეში, — ამოიოხრა ხაბიჯმა, — ღმერთმა მისი დანაკლისი დღე თქვენ შეგმატო.

ქმრის გახსენებაზე ხიკურის სახეს მწუხარების ჩრდილმა დაჰკრა.

— რაღა მე გამწირა იმ დალოცვილმა ღმერთმა! — სიმწრით წამოიძახა ქალმა.

— ჩამოუქეცი, ხიკურ, რატომ დგახარ, მე ხომ სტუმარი არ ვარ, — უთხრა ხაბიჯმა.

ხიკური მოშორებით დადგა. ხაბიჯმა კი განაგრძო:

— იმის გასაგებად მოვედი, რას აპირებთ, როგორ იცხოვრებთ. შარშან ვერ დაგეხმარე, მაგრამ ახლა, თესვის დროს, შენს მინდორზე აუცილებლად მოვიყვან კამეჩს.

— რამდენჯერ დამეხმარე, ჩემო სინათლეგ. — უთხრა ხიკურმა და მაღლობით სავსე თვალებით შეხედა ხაბიჯს. — ქვეყანაზე კეთილი ადამიანებიც არიან. აი, გუშინაც მოვიდნენ მეზობლები, მიწის მოხვნას დამპირდნენ. ღმერთმა ნუ მომიშალოს მათი თავი. მაგათი წყალობით იყო, შარშან რომ კარგი მოსავალი მოვიწიე.

— შემოდგომამდე კი გაიტან თავს?

— მე მგონი, ზამთრისათვისაც დამრჩება ცოტაოდენი.

— კარგია, თუ ასეა! — ურწმუნოდ გააქნია თავი ხაბიჯმა.

ნელ-ნელა მოსალამოვდა.

ციბრუტივით ტრიალებდა ხიკური თავის პატარა ოჯახში. შეწვა ქათამი, მოამზადა ელარჯი. ვახშმად მეზობლებმაც შემოიარეს. ხაბიჯს ოჯახის უფროსივით ეჭირა თავი. გაშხლართული იჯდა და ყველაფერს ლაყობდა, რაც კი თავში მოუვიდოდა წარსულსა და აწმყოზე, ნათესაურ ურთიერთობაზე.

გლები იყო, მაგრამ თავისი შეძლებით ზოგიერთ თავდასა და აზნაურს არ ჩამორჩებოდა. მათთან მეგობრობა

ძალიან ადიდგულეობდა. ყველამ იცოდა, თუ თავისი რდილს, თავად მსუსტს დაიფიცებდა, წყალი არ გაუვიდოდა. სახელოვანი, თავადური გვარის ხალხის გულის მოსაგებად თავს არ დაზოგავდა, თუმცა ზედ რომ გადაყოლოდნენ, მათთან ერთად არასოდეს დაჯდებოდა, — მონური მორჩილებით თავადურ წყალობას ღებულობდა.

ხაბიჯმა ნელ-ნელა მოიპოვა ძალაუფლება. ყოვლის-შემძლე გახლდათ. გლეხები ხშირად სთხოვდნენ, მიშველე, ცხენი მომპარეს და მამოვინნო, ან დავიღუპე, ძროხა დამეკარგაო, და ხაბიჯიც არ დაზარდებოდა, საქმეც გამოსდიოდა ხელიდან — თავის მიერვე მოპარულ პირუტყვს აპატრონს უბრუნებდა. გლეხებიც სამსახურს სამმაგად უხდიდნენ. ყველა მასთან დამოყვრებას ლამობდა. დღესასწაულებზე ხაბიჯი თავადებზე ნაკლებ ძღვენს როდი ჯერდებოდა. მის გლეხურ ეზოს მამულს ეძახდნენ.

ხაბიჯი ორმოც წელს იყო მიღწეული, მაგრამ ჯერ კიდევ უცოლოდ დადიოდა. ახლობლები გადაეკიდნენ, ოჯახს მოეკიდეთ, იგი დაპირებებს დაპირებებზე იძლეოდა, წლები მიდიოდა, მაგრამ ცოლს არა და არ ირთავდა. ახალგაზრდად კი გამოიყურებოდა, ჭაღარა ჯერ არ გამოჩნებოდა. მაგარი და ჯან-ლონით სავსე კაცი იყო. რომელი გლეხის გოგო არ გაჰყვებოდა სიხარულით, მაგრამ ხაბიჯი ყოყორობდა, ქედმაღლობდა, ულამაზეს ქალიშვილებსაც არადაგდებდა, ყველას უპოვიდა ხოლმე რაიმე ნაკლს. ხალხმა იცოდა მისი წუნიაობის ნამდვილი მიზეზი — ლამაზი გოგო კი არ სჭირდებოდა ხაბიჯს, რამდენადაც „კარგი გვარი“. გლეხის გოგოებს ზემოდან დაჰყურებდა, თავადებისა და აზნაურების ქალები კი, რომელთაც იგი მარჯვედ და

პირმოთნეობით ეარშიყებოდა, თაკილობდნენ როგორც გლეხს. ასე დარჩა ხაბიჯი უცოლოდ და ეს აღიზიანებდა დედამისის ნათესაეებს — უნდოდათ რძალი შეშველებოდა დედაბერს ოჯახში.

...დიდებულად მიცურავდა ცაზე ვერცხლისფერი მთვარე და მისი შუქი ეცემოდა მიწურ იატაკს, დედას მიკრულ მძინარე ბავშვებს, ზღურბლთან ფხიზლად მთვლემარე ერთგულ ძაღლს.

ხიკურს ძილი გაუტყდა, შემფოთებული იყო, რომ დღეს ველარ მოასწრო ბოსტნის დაბარვა. მისი ფიქრები ხაბიჯს დასტრიალებდნენ და გული აუყვავილდა, რა ერთგული და მზრუნველი მეგობარი მყავსო. ხიკური დამშვიდება, მაგრად ჩაიკრა ბავშვები და ჩაიძინა.

...მთვარე მალლა იდგა ცაზე. ხაბიჯის ცხენმა თავი ანება ბალახის წიწკნას და ადგილზე გაირინდა ღამის სიგრილისაგან აყრყოლებული. გამოძინებული ძაღლი ფაცხიდან ეზოში გავიდა. მხოლოდ პატარა ლეკვი წკმუტუნებდა საწოლის ქვეშ, სხვა არაფერი არღვცდა ღამის სიჩუმეს.

ის იყო მამლებმა დაიყვიღეს, ხიკურს უეცრად გამოეღვიძა და შეძრწუნებულმა წამოიკივლა. ხიკურის საპატიო მოყვარე ხაბიჯი საცვლების ამარა მის საწოლზე იჯდა.

— რა განიზრახე? — აკანკალებული ხმით შეეკითხა ქალი, საბანში გაეხვია და შეევედრა: — შემობრალე, ხაბიჯ!

— წყნარად... ბავშვებს გააღვიძებ, — წაიჩურჩულა ხაბიჯმა და პირზე დააფარა თავისი მძლავრი ხელი.

— არ გაბედო, არ მომეკარო, — ეხვეწებოდა სულმეხუთული ქალი.

— რას ამბობ, რას? — ისმოდა ღამეში ხაბიჯის საზიზღარი, დამტკბარი ჩურჩული. — ნუთუ არავინ გიყვარა ქვეყანაზე? ვერა მცნობ? ეს მე ვარ, შენი ხაბიჯი! — და ხელი შეაცურა საბნის ქვეშ.

ხიკური უფრო მაგრად გაეხვია საბანში, კედელს მიეკრო და ხელი ჰკრა ხაბიჯს.

ხაბიჯმა ააგლიჯა საბანი, ძალით მიიზიდა გონდაკარგული ქალი. არაფერმა უშველა: არც ცრემლმა, არც წინააღმდეგობამ, არც ხვეწნამ, არც მუქარამ. მშვიერი მგელი განა დაინდობს თავის მსხვერპლს?!

წელიწადზე მეტი გავიდა.

ხაბიჯი ხშირად აკითხავდა ხიკურს და მეზობლები ამაში ცუდს ვერაფერს ხედავდნენ, — ისინი აქებდნენ კიდეც ხაბიჯს, როგორი მზრუნველი კაცი იყო.

დილაადრიან ხიკურმა მხარზე სიმინდით სავსე ტომარა გაიდო და წისქვილში გასწია. მეწისქვილე შეჰპირდა, საღამომდე დაგიფქვავო. ახლა ხიკურს შინ ერქარებოდა. დიდი ხშირი ტყე უნდა გაეგლო. გზაზე ორი მხედარი შენიშნა. ისინი სწრაფად უახლოვდებოდნენ. ერთ-ერთ მათგანში ხიკურმა ხაბიჯი შეიცნო, მეორე კი უცნობი იყო.

— დილა მშვიდობისა, ხიკურ! საიდან მოდიხარ ასე ადრიანად? — ცხენი შეაჩერა ხაბიჯმა.

ხაბიჯის თანამგზავრმაც დაუჭირა ცხენს სადავე.

ხიკურმა უპასუხა, წისქვილიდან ვბრუნდებიო, გვერდზე გადახვევა უნდოდა — ფეხშიშველი იყო და მამაკაცების წინ უხერხულად გრძნობდა თავს, მაგრამ ხაბიჯი სწრა-

ფად ჩამოხტა ცხენიდან. მის მაგალითს მიჰბაძა მისმა თანამგზავრმაც — ხაუდმა. ხაბიჯმა მას გადასცა თავისი ცხენის აღვირი, თვითონ ხიკურს გაუყარა ხელი და მასთან ერთად გაიარა მთელი გზა სახლამდე, თან ქალს ყურში საიდუმლოდ ბნელ სიტყვებს ჩასჩურჩულებდა.

მათ უკან მიმავალ ხაუდს ცხენები მიჰყავდა და თვალს არ აშორებდა ხიკურს.

როცა სამივენი სახლში შევიდნენ, ხაბიჯმა განსაკუთრებული მნიშვნელობით მიმართა ხაუდს:

— დაბრძანდით!

ხიკურმა კაბა გამოიცვალა, ფეხთ ჩაიცვა და საქმიანობა დაიწყო, მაგრამ დაბნეულს, ყველაფერი უვარდებოდა ხელიდან. ქალმა თავის ოჯახში მიიღო ხაუდი, როგორც სტუმარს შეეფერება, და ისე ეჭირა თავი, თითქოს არ იცოდა რისთვის იყო მოსული. ხაბიჯი ვადაკრულად ელაპარაკებოდა, ჰპირდებოდა, უფრო გვიან დაწვრილებით გიამბობ ყველაფერსო, მაგრამ ხიკური ისეც ხვდებოდა, როგორც იყო საქმე, და საბრალო ქალს მთელი ჭკეყანა შეეზიზღა.

ხაბიჯი ურცხვი, ჭროლა თვალეზით აშტერდებოდა ხან ხიკურს, ხან ხაუდს, თითქოს თავისი ცქერით აკავშირებდა მათ ერთმანეთთან, მაგრამ ქალს ერთხელაც არ შეუხედავს სტუმრისათვის, თუმცა გრძნობდა, რომ იგი განუწყვეტლივ უთვალთვალებდა მის ყოველ მოძრაობას.

— გავიდეთ, ხიკურ, პირისპირ მინდა მოგელაპარაკო, — მოურიდებლად განაცხადა ხაბიჯმა.

თავდახრალი ხიკური მორჩილად გაჰყვა ეზოში. ისინი ღობესთან მივიდნენ, ხაუდი სარკმლიდან ხედავდა, როგორ

იწმენდდა ხიკური ცრემლს თავსაფრის წვერით, ხაბიჯი კი
მოუთმენლად ტკეპნიდა მიწას და რაღაცაში დაქიხნი
არწმუნებდა ქალს.

თითქმის მთელი საათი ილაპარაკეს, როცა შემობრუნდ-
ნენ, ხაბიჯს თვალეები უბრწყინავდა, პირქუში ხიკური კი
ჩუმად დაჯდა კუთხეში.

ხაბიჯი ხაუდის გვერდით დაეშვა სკამზე. სიჩუმე ჩა-
მოვარდა.

— წავიდეთ! — თქვა ბოლოს ხაბიჯმა.

სტუმრები ეზოში გავიდნენ და ცხენებს მოახტნენ.

გვიანი საღამოა. ხიკურის ჭიშკართან რა ხანია ზღვის
ძროხა, თავის ბაგას თხოულობს, მაგრამ არავინ უშვებს.
შიგ. მხოლოდ პატარა ხბო მიკუნტრუშდა ლობესთან, ძრო-
ხამ თავი გამოჰყო და ხაოიანი ენით დაუწყო ლოკვა, თან-
დახშული კენესის მაგვარ ხმებს გამოსცემდა. ვინ შემოუშ-
ვებს მას? ვინ შეუმსუბუქებს რძით გავსებულ ჯიქანს? არ
ესმის დიასახლისს ერთადერთი მარჩენალის ძახილი. მთე-
ლი საღამო იტირა ხიკურმა, სამყარო შავზე შავი ეჩვენე-
ბოდა. ასევე ფარულად, ადამიანებისაგან დამალულად,
გულმოკლული დასტიროდა იგი თავის ქმარს¹. იქვე ფუს-
ლუსებდნენ მული, და, მაგრამ ხიკური სასოწარკვეთილი
ყო.

¹ ადათის მიხედვით არ შეიძლებოდა ცოლს დაეტერა გარდაცვლილი
ქმარი, ისევე როგორც ქმარს — გარდაცვლილი ცოლი.

— ჩუმაღ, ვილაც მოდის! — წამოიძახა მულმა, გავარდა და ეზოში და იმწამშივე შემობრუნდა შეშინებული.

— ისინი არიან!.. — წაილულლულა აცრემლებულმა. ეზოში შემოვიდნენ მხედრები — ხაუდის ამხანაგები. მათ უნდა გაეცილებინათ პატარძალი. ორნი კიბესთან ჩამოხტნენ ცხენებიდან, დანარჩენები კი ნახევარწრედ დადგნენ ჭიშკართან.

ხიკური მივარდა ბავშვებს და მხურვალედ ჩაიკრა გულში. მათ გაიღვიძეს, უბედურება იგრძნეს, ტირილი მორთეს და დედას ჩაებლაუჭნენ. ოი, დარდო, ოი, უბედურება! ხიკური ბავშვივით აქვითინდა. და და მული ბრმე-ბივით აწყდებოდნენ აქეთ-იქით.

მგელივით გაავეებული შემოვიდა ხაბიჯი და მტირალი ქალების დანახვაზე გაშმაგებულმა დაიღრიალა:

— ეს კიდე რაღაა? — მიბრუნებული ქალები სასწრაფოდ იწმენდნენ ცრემლს თავსაფრის ბოლოთი.

— არა გრცხვენიათ?! იქ ხალხი იცდის! — შფოთავდა ხაბიჯი.

ქალები, საწყალი ქალები... ყინულის ლოდევით დააწვა მათ უბედურება. რა გაადნობს მას? ხაბიჯს არაფრის გაგონება არ სურდა. მოაშორა დედა ბავშვებს და გაათრია სახლიდან.

ღილით ვითომ შეშფოთებული ხაბიჯი მტკიცე გადაწყვეტილებით შევიდა სოფლის სამმართველოში.

— გამარჯობა, ხაბიჯ! კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება! — ფეხზე წამოდგნენ და ისე მიესალმნენ მას მამა-სახლისი და მწერალი.

— დასხედით, დასხედით, ღვთის გულისათვის. — მწყალებით თქვა ხაბიჯმა, სკამი მაგიდასთან მისწია და ჩამოჯდა.

— გაიგეთ, წუხელ რა მოხდა? — დაიწყო მან, — ხიკური ხაუდს გაჰყვა ცოლად! დიახ, დიახ, უბადრუკ და არაფრის მაქნის ხაუდს! დაჰყარა თავისი ბავშვები ღვთის ანაბარა! როგორ მოგწონთ?

მამასახლისმა და მწერალმა გაოცებით გადახედეს ერთმანეთს.

— ხიკური? — წამოიძახა მამასახლისმა, — როგორ უნდა მომხდარიყო ეს?

— როგორ უნდა მომხდარიყო, თვალში მოუვიდა ხაუდი და საქმეც გაიჩარხა, არავის არ ჰკითხა, ჩემთვისაც კი არაფერი უთქვამს! — ხაბიჯს ხმაზე აღშფოთება ეტყობოდა.

— კი, მაგრამ ბავშვებს რაღა ეშველებათ? — შეეკითხა მამასახლისი ისე, თითქოს ძალიან ადარდებდა პატარების ზედი.

— ვერაფერი მომისაზრებია... — მხრები აიჩეჩა ხაბიჯმა, — ნამდვილად უბედურება დამატყდა თავს... რამდენი საზრუნავი გამიჩნდა. როგორ მოგწონთ, თავის სასურველთან წასვლისას გამომიცხადა: ჩემი სახლი და მეურნეობა როგორც გინდოდეს, ისე მოიხმარე... ჰა? გაგიგონიათ?!

— აი, კუდიანი! პატარები მიატოვა! აი-აი-აი! — ერთხელ კიდევ გამოხატა თავისი აღშფოთება მამასახლისმა და მრავალმნიშვნელოვნად გაჩუმდა. მწერალმა ქალაქების ალაგება დაიწყო მაგიდიდან.

— წავიდეთ, — უთხრა მამასახლისმა მწერალს, როცა

მან დაამთავრა თავისი საქმე. — საჭიროა ქონების აღწერა, სანამ არ დაუტაცნიათ.

— დიახ, დიახ, დაუყოვნებლივ, და უნდა დაინიშნოს მეურვე. — სასწრაფოდ დაუმატა ხაბიჯმა.

მამასახლისმა და მწერალმა ყურიც არ ათხოვეს ხაბიჯის ამ შენიშვნას.

— მომისმინეთ! მეურვე უნდა დაინიშნოს, — გაიმეორა ხაბიჯმა და მოუსვენრობა დაეტყო.

— აბა, ჩვენ რისთვის მივდივართ? — შეუღრინა მამასახლისმა და მტრულად შეხედა ხაბიჯს.

— თუ ამისათვის მიდიხართ, — დაიყვირა მრისხანებისაგან წამოჭარხლებულმა ხაბიჯმა, — მაშინ მე რატომ არ მიწვევთ. მამასახლისო, ხომ არ აპირებ მთელი ჩვენი სოფლის მეურვედ გახდომას?

— რას ამბობ, ხაბიჯ? საიდან მოიგონე ეგა? — მაშინვე დაშოშმინდა მამასახლისი, რადგან იცოდა, ხელს არ მისცემდა მდიდარ და გავლენიან ხაბიჯთან წაჩხუბება.

მეურვეობა სარფიანი საქმე გახლდათ და მამასახლისიც არავის უთმობდა სოფელში ამ უპირატესობას. მაგრამ მტრის შეძენა უფრო ადვილია, ვიდრე მოყვრისა. მამასახლისი დაეწია წინ წასულ გაბრაზებულ ხაბიჯს და დაიწყო მასთან მოლაპარაკება. წუთიც და საქმე გაიჩარხა — მეურვედ ხაბიჯი დაინიშნა.

ასე შემობრუნდა უსამართლობა ხაბიჯის საკეთილდღეოდ. მიღებული ხიკურის ქონება თავისი სურვილისამებრ მოიხმარა. ახლა კანონიერ საფუძველზე გაქურდა და გაძარცვა იგი. ყველა ნაკებობა გაჰყიდა, პირუტყვი მიითვისა, ვენახის შემოსავალი ჩაიჯიბა. ხიკურის ბავშვები სა-

ცოდავად ცხოვრობდნენ საბიჯთან: მუდამ მშვიდ-მშვიდ ვალნი, დაფლეთილნი, დაუბანელნი, მათ არ არც ალერსი და არც ზრუნვა.

ხიკურმა კი ვერ გადაიტანა ბავშვებთან განშორება, ჩამოჰქნა და მალე გარდაიცვალა.

გავიდა წლები. ხიკურის შვილები ჯატი და ჯანხვატი დავაჟაკდნენ, ხშირი წვერი უმშვენებდათ სახეს. უფროსი, ჯანხვატი ალვის ხესავით აიშოტა, ბოხი ხმა ჰქონდა, ხასიათით კი გულუბრყვილო და მიმნდობი იყო. არავის გაუგია, რომ ვინმეს წალაპარაკებოდეს. უმცროსი, ჯატი, ძმაზე დაბალი იყო, მაგრამ ბუნებამ არც მას დააკლო გულს— დაასაჩუქრა ძალუმი მხრებითა და მკერდით, მაგარი და ღონიერი კუნთებით, სიმამაცით. საბიჯის წაქეზებით ჯატმა არა ერთი და ორი ბნელი საქმე ჩაიდინა. სასოფლო-გზებზე ხალხს ძარცვავდა და მუდამ დაჰქონდა ქამარზე ჩამოკიდებული თოკი, იქნებ სადმე სხვის საქონელს გადავაწყდეთ.

ერთხელ ღამით ყინვამ ისე მაგრად მოუჭირა, ისე შემოესალტა დედამიწას, გეგონებოდათ, მიწა საცაა გასკდება და ნამსხვრევებად გაიფანტებაო. ასეთ ღამეში მხოლოდ თბილ სახლებში სძინავთ. ღარიბები კი თავიანთ ფარლალა ბინებში ლოგინზე წრიალებენ გაყინულნი.

ჯატი ამჯერად ჩვეულებრივზე ადრე ადგა, რიქრაჟი იყო, სამზადში ცეცხლი გააჩალა, შალის მალალყელიან წინდებზე ძროხის ტყავის ვიწრო წულები ჩაიცვა და შა-

ლის გრძელი ხალათი მოისხა. მხოლოდ ამის შემდეგ შე-
ბა ცოტათი.

ნელ-ნელა ამოდიოდა მეწამული მზე, ჯერ ბალი გაანა-
თა, შემდეგ გარშემო ტყეები, ბოლოს მინდვრები და მდე-
ლოები. თანდათან გამოცოცხლდა ყველაფერი, მზის სხი-
ვებით განგმირული ბურუსი ზეცისაკენ მიიწევდა.

სამზადში მოგროვდნენ ჯანვახტი, ხაბიჯი, ჯატი და
ხაბიჯის მოხუცი დედა, რომელიც შავ თავშალში იფუთუნ-
ზოდა. ისინი ცეცხლს მოუსხდნენ. ის იყო ჯატი საქონლის
გასაშვებად უნდა გასულიყო, რომ კარი გაიღო და შემოვი-
და ძმების ნათესავი ჩიკმიყი. ძაღლებსაც კი არ დაუყეფ-
ნიათ, ისე ფრთხილად მოსულიყო იგი. ჯატი და ჯანვახტი
გახარებულნი წამოდგნენ პატივისცემი სტუმრის შესახ-
ვედრად, რაღაც უბედურება მოხდა ალბათ, ჩიკმიყი რომ.
ასე ადრე მოვიდაო, — გაიფიქრეს.

— რაიმე უსიამოვნება ხომ არ შეგემთხვა? — შეეკი-
თხა ჯატი.

— დიახ, — ამოოხვრით უპასუხა ჩიკმიყმა, — მამა გა-
მიხდა ავად, ოჩამჩირეშია წასაყვანი, — და გაუბედავად
დაუმატა, — მაგრამ ფული არ მყოფნის...

გარდა ჯანვახტისა, ყველა მიხვდა, რომ იგი ფულის სა-
სესებლად მოსულიყო.

— ეჰ, ცოდოა მოხუცი ედგი, — ვითომ თანაგრძნობით
გამოეხმაურა ხაბიჯი, — ისედაც დასუსტებულია, — და
ისეთი სახე მიიღო, თითქოს ვერ მიხვდა, რისთვისაც იყო
მოსული ჩიკმიყი.

— სასტიკი ქარია, ფრთხილად იყავით, გზაში არ გა-
ცივდეს მოხუცი, — თქვა ჯანვახტმა.

— ო, რა უბედურებაა! რითაა ავად? — თანაგრძნობით გააქნია თავი ხაბიჯის დედამ.

ჩიკმიყი თავდახრილი იდგა, ისე თავაზიანად შემხვედნენ, დახმარებაზე უთუოდ უარს მეტყვიანო, — ფიქრობდა იგი.

— ფულს მოგცემთ, — მოულოდნელად თქვა ჯატმა.

ჩიკმიყს სახე გაუნათდა.

— ღმერთმა აგაშენოთ, ჩემო შვილებო, ადამიანები ერთმანეთს უნდა დაეხმარონ უბედურებაში, — შეაქო ხაბიჯმა ჯატი და დაუმატა, — მიეცით ჩიკმიყს ფული, მიეცით, თუ გაქვთ შემონახული...

ჩიკმიყი მიხვდა, საითაც უმიზნებდა ხაბიჯი და სახე ისევ მოეღრუბლა. ჯატიც მოიღუშა და ნაწყენმა უთხრა ხაბიჯს:

— მე შენი იმედი მქონდა.

ეტყობა, ხაბიჯსაც საწყენად ეჩვენა საკუთარი სიტყვები და თავის მართლება დაიწყო:

— საიდანა მაქვს ფული, ყმაწვილო? ხომ იცი, თითოვით ცარიელ-ტარიელი ვარ.

ჯატი აენტო, მაგრამ არ შეედავა.

— მე მეგონა, გქონდა ფული, — შენიშნა მან, — ჩიკმიყი კი ჩვენი ნათესავია და...

— რომ მქონდეს, რატომ არ უნდა მიეცეთ?.. შენი და ჩემი ნათესავი რას გაუყვია. ახლა ხომ არ გამიცანი.

— გიცნობ, დიდი ხანია, გიცნობ, — გაბრაზებით ჩაიბუტბუტა ჯატმა და შეშა შეუკეთა ცეცხლს.

სიჩუმე ჩამოვარდა. ბოლოს ჩიკმიყი ხმადაბლა მიუბრუნდა ხაბიჯს:

— შენი იმედი უფრო მაქვს, ვიდრე ამათი, პატივცემულო ხაბიჯ, მწამს, უარს არ მეტყვი, საურავსაც გადაგიხდის. თავადაც იცი, რას ნიშნავს, როცა უბედურება მოგიკაკუნებს კარზე.

— ო, ასე რატომ ამბობ, შვილო? არა გრცხვენია, საურავი რა სათქმელია, უცხო ხომ არა ვარ? ფული რომ მქონდეს, აი ჩემს ვაჟებს ვფიცავ, წუთსაც არ დავფიქრდებოდი, ისე ჩაგიდებდი ჯიბეში. უცხოებისთვის მიმიცია ფულა სესხად, შენ კი ჩვენიანი ხარ! მაგრამ დამიჯერე, ახლა კაპიციც არა მაქვს.

ხაბიჯმა ერთხელ კიდევ დაიფიცა ჯატი და ჯანხვატი, კიდევ ერთხელ თანაუგრძნო ჩიკმიყს, მაგრამ ფული მაინც არ მისცა.

— რაღა დამრჩენია, ბედნიერად იყავით, — თქვა ჩიკმიყმა და თავჩაქინდრული გავიდა.

ჯატი არც ისე სახუმაროდ გაბრაზდა. რამდენჯერ გაუგონია ხაბიჯისაგან: მე არ მყავს ნათესავეები, არც ვაჟი, არც ქალი, თქვენა ხართ ჩემი ვაჟები და მთელი ჩემი იმედით, ახლა კი დარწმუნდა, რომ ეს ყველაფერი ცარიელი სიტყვები იყო.

„ნათესავ კაცს მძიმე წუთებში არ დაეხმარა, უარი უთხრა რამდენიმე მანეთის სესხებაზე, მაშ რაღა „მამაა“ ჩვენი? — ფიქრობდა გაჯავრებული ჯატი, — უსინდისო, სულმდაბალი და მატყუარა კაცი!“.

ხაბიჯი თითქმის მიუხედა ჯატს, მაგრამ ვითომც არაფერიო, ყალბი ომახიანობით წარმოთქვა:

— აბა, შვილებო, დღეს შეშა უნდა ვზიდოთ! ხედავთ, ამინდი ფუჭდება, როგორც ჩანს, წელს დიდი თოვლი მოვა.

შემდეგ რომ არ ვიწვალოთ, მოდით, ადრიანად მოვიხატოთ შუა და ჩალა.

— ურემი და კამეჩი მზადაა. შუას და ჩალას მოვიტანთ, ამით საქმე არ დაბრკოლდება. მაგრამ ჯერ ჩემი საწყენი უნდა გითხრა. — შესამჩნევი აღელვებით მიმართა ჯატმა.

— რა მოხდა, ვაჟო? შეურაცხყოფა მოგაყენა ვინმემ? ღოროტი სიტყვა გითხრა?

— შენ მაწყენინე.

— მე? როდის, ვაჟო? რა ჩავიდინე?

— ჩქარა ივიწყებ... რატომ არ მიეცი ფული ჩიკმიყს? მთომ იცი, ჩვენი ახლობელია.

ხაბიჯმა შემპარავი აღერსით უპასუხა:

— ქვეყანაზე არავინ მყავს თქვენზე ახლობელი! თქვენ ჩემი ღვიძლი შვილები ხართ, მხოლოდ თქვენ! მე აღზარდეთ. მიმოიხედეთ ჩემს ოჯახში: სახლიც, ეზოც, ღობეც, მიწაც, საქონელიც — ყველაფერი, ფული, ტანსაცმელი, ავეჯი, ჭურჭელი განა თქვენი არაა!

ჯატმა ცივად უპასუხა:

— შენი სიძუნწით მეგობრები და ნათესავეები ჩამოგვშორდება. რას იტყვის ხალხი?

— არა, შვილო, მე გულით მიყვარს ჩიკმიყი, მაგრამ თქვენ, ჩემი აღზრდილები, უფრო ძვირფასი ხართ. ფულს, თუ შენახული მაქვს, ისევ თქვენთვის ვუფრთხილდები, შავი დღისათვის!

მაგრამ ჯატს აღარაფერი ესმოდა, ხაბიჯი კი არ ცხრებოდა:

— ჰო, შვილო, ეს ფული თქვენია და სხვას არავის

მივცემ; მაღალი ღმერთი გფარვიდეთ ჩემს გასახარად! —
ხაზიჯმა თვალეზი აღაპყრო ჭერისაკენ და ლოცვა ჩაიბუტ-
ბუტა.

ისევ მოვიდა გაზაფხული. მზე ისევ ალერსიანად და
ნაზად ათობდა ამწვანებულ დედამიწას. ასეთ ღროს სუნ-
თქვაც კარგია და მუშაობაც.

ჯატიმ და ჯანხვატიმ განიზრახეს დახნული მინდვრი-
სათვის ახალი მესერი შემოეველოთ, რომ საქონელი არ შე-
სულიყო. ტყეში შესაფერი ხე იპოვეს, ჯატი ზედ აძვრა —
მარგილებისათვის მსხვილი ტოტები უნდა მოეჭრა, ჯან-
ხვატმა იქვე მოშორებით დაიწყო წნელის ჭრა. ერთმანეთს
ეჯიბრებოდნენ და მუშაობა წინ მიდიოდა. უეცრად ჯატი
დასხლტა როკზე და თავით გადმოეშვა ძირს. ხელებს უმ-
წეოდ ასავსავებდა ჰაერში. გადმოეშვა და პირდაპირ ახ-
ლადწათლილ მარგილის წვერს დაასკდა, რომელიც თით-
ქოს განგებ აშვერილიყო ხის ძირას.

გაისმა მოკლე შეყვირება. მთელი ძალით გამოიქცა
ჯანხვატი ძმისაკენ. ჯატი უძრავად იწვა. ცრემლმა იფეთქა
ჯანხვატის თვალეზიდან. აი, ნამდვილი უბედურება, ჭეშ-
მარიტი მწუხარება!

ჯატმა წვალეზით გაახილა თვალი.

— მიშველე, — ძლივს გასაგონად დაიკვნესა და ტან-
ჯვა აესახა სახეზე.

ცრემლად გაღვრილმა ჯანხვატმა ძმა მხარზე აიკიდა
და ფრთხილად წავიდა შინისაკენ.

ხაბიჯმა შორიდან დაინახა ჯანხვატი თავისი ტყეში და შესახვედრად გამოექანა. როცა დაჭრილი სახლში შეიყვანეს და ლოგინში დააწვინეს, ხაბიჯმა მოთქმა-გოდება დაიწყო:

— ო, ო, ეს რა გვიქენი? როგორ ვიცხოვრებთ-უშენოდ?! ყველაფერი გაცამტვერდება.

მაგრამ რაც უფრო ხმამაღლა მოთქვამდა, მით უფრო ეტყობოდა, მაინცდამაინც არ აწუხებდა ჯატის უბედურება.

ბარძაყი ჰქონდა გადატეხილი საწყალს, სხეულზე ავის მომასწავებლად მოჩანდა მუქი სისხლჩანაქცევები. რა ვქნათ? — ხაბიჯმა დაბნეულად გაშალა ხელები. ჯანხვატი სოფლის მკურნალთან გავარდა.

ავადმყოფს დიდხანს და დაჟინებით მკურნალობდნენ, წამლობდნენ, როგორც შეეძლოთ, მაგრამ ჯანხვატის იმედი, რომ ძმა ძველებურად ყოჩაღად იქნებოდა, არ გამართლდა. სიცოცხლით სავსე ჭაბუკი, თავისი ღონით განთქმული დეგემირი და მოუსვენარი მშრომელი გადაიქცა საცოდავ და უსუსურ ხეიბრად. ძლივძლივობით მოძრაობდა და კვნესოდა ტკივილების ხშირი შეტევებისაგან. მას შემდეგ არავის უნახავს ჯატის სახეზე ღიმილი, თვალები მუდამ კაემნით ჰქონდა სავსე, როდესაც ჯანსაღ და ღონიერ თანატოლებს უყურებდა, ჯატი მწუხარე ფიქრებში იძირებოდა, არაფერი ართობდა. საჭმელს არ ეკარებოდა. არც იყო მახლობელი, რომ ვინმეს ენუგეშებინა. ჭკუამოკლე ჯანხვატი მთლიანად ხაბიჯის გავლენის ქვეშ მოექცა და ჯატს თითქმის არ ჰქონდა იმედი მისი მხარდაჭერისა.

რაკი ხაბიჯი დარწმუნდა, ჯატი ვეღარ გამოჯან-

მრთელდებო, ზედაც აღარ უყურებდა ავადმყოფს. ჯერ კიდევ ცოტა ხნის წინათ ეუბნებოდა ჯატის: „ყველაფერს შენთვის ვინახავ, შენა ხარ ჩემი ვაჟი“. ახლა კი, აშკარად უმტკიცებდა ჯატს, უმჯობესია მამობილის სახლიდან წახვიდე და დამოუკიდებლად იცხოვრო.

როცა ჯატმა ცოტათი მოიკეთა, თავის თავს უთხრა: „რატომ ვიცხოვრო ისეთ კაცთან, რომელსაც ზედმეტ ტვირთად ვაწვები კისერზე? წავალ, როგორმე გავიტან თავს!“ ამოარჩია დრო და განუცხადა ხაბიჯს, ჩვენი წილი ქონება მოგვეცი და ძმები ძველ, მამისეულ მიწაზე გადავსახლდებით.

ხაბიჯს ამის გაგონება არ სურდა. მაშინ ჯატმა მოიწვია სოფლის უხუცესნი, დაიწყო გაუთავებელი მოლაპარაკება. მაგრამ არაფერი გამოვიდა. ჯატიმ სასამართლოში იჩივლა. „ვნახოთ, ვინ გაიმარჯვებს“, — მუქარით უბასუხა ხაბიჯმა და მაშინვე გასწია თავის გაზრდილთან, გავლენიან თავად მსუსტთან დახმარების სათხოვნელად.

სასამართლომ გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

„ვინაიდან ხაბიჯმა აღზარდა ჯატი, ამიტომ ჯატს უფლება ერთმევა ხაბიჯის ქონების ნაწილზე. რაც შეეხება ჯატის მამის მიწას, არსებული ცნობებით, ხაბიჯმა ამ მიწაზე მთელი მეურნეობა მოაწყო (სასამართლოს მხედველობაში ჰქონდა თამბაქოს ფარდული) და, რასაკვირველია, ჯატის ეს სწრაფვაც უსაფუძვლოა. თუმცა, — ამბობდა შემდეგ სასამართლოს გადაწყვეტილება, — თუ ჯატს უნდა აუცილებლად იცხოვროს მამისეულ მიწაზე, უფლება ეძლევა შეისყიდოს იგი ნაღდ ანგარიშზე, ოღონდ ჯერ

ორივე ძმამ ხუთ წელიწადს ხაბიჯთან უნდა იმუშაოს მო-
ჯამაგირედ და აუნაზღაურონ მათი აღზრდის ხარჯებთან.

სასამართლოს შემდეგ ხაბიჯმა მოთაფვლა დაუწყო
ჯანხვატს:

— მე შენ გიშველე. ყველაფერი, რაც მახადია, მხო-
ლოდ შენ დაგრჩება. რა საბაბით მიდიხარ? ამაზე არც ახ-
ლა იფიქრო და არც შემდეგ...

უნებისყოფო ჯანხვატი ადვილად დაემორჩილა ხაბიჯს.
ასე გაწყვიტა ხაბიჯმა უკანასკნელი კავშირი ძმებს შორის.
ჯატისათვის ეს მეხის დაცემა იყო. სასამართლოს შემდეგ
კი იმედოვნებდა ჯატი, ძმის შემწეობით წელში გავიმარ-
თებო. ავადმყოფი, არაფრის მქონე, უთვისტომო ჯატი
მარტოდმარტო დარჩა. რა ექნა, როგორ ეცხოვრა ღატაკ
ხეიბარს? რჩებოდა ერთი: სოფელ-სოფელ კოჭლობით უნდა
ეგლო და გულშემატკივარი ადამიანების მოწყალებით ეარ-
სება...

რამდენიმე წელი კიდევ გავიდა.

ჯატის ჯანმრთელობა შესამჩნევად გაუმჯობესდა. ტკი-
ვილებს თანდათან იშვიათად გრძნობდა. თითქოს ნელ-ნე-
ლა უბრუნდებოდა ძველებური ძალა. მას უკვე შეეძლო
ორივე ფეხზე თავისუფლად დგომა. და თუ ამ ცოტა ხნის
წინათ, ერთ დღეს რომ იმუშავებდა და შემდეგ მთელი კვი-
რა იწვა ხოლმე, ახლა შეეძლო რამდენიმე დღე ზედიზედ
ემუშავნა.

ჯატმა პატარა სახლის აშენებაც განიზრახა. სახურავი
მაინც ექნებოდა თავზე! კეთილი ხალხის დახმარებით მის-
ჭრა ხე-ტყე და ხაბიჯის მამულთან ახლოს, კლდის ძირას
ააშენა პატარა ფარდული.

ასე დაიწყო ჯატმა დამოუკიდებელი ცხოვრება.

ხაბიჯის სახლის აივნიდან ადვილი შესამჩნევია მთის ფერდობზე, მწვანეში ჩაფლული პატარა შენობის სახურავი. ხაბიჯის სახლსა და ფარდულს შორის მაღალი ტყეა და კაცი ვერ მიხვდება, რა ნაგებობაა ეს.

უფრო ზევით, მთაზე გაჭიმულია თამბაქოს ღეროების სწორი მწკრივები, აქედან შეიძლება დაასკვნა, რომ მწვანეში ჩაფლული შენობა ალბათ თამბაქოს ფარდულია. მას ახურავს ძველი, ჭვარტლისაგან გაშავებული და ზოგან ახალთახალი ყავარი.

ეს შენობა ჯატის სახლიც არის და ფარდულიც. დაწნული კედლით გაჰყო იგი შუაზე. ერთ ნახევარში ცხოვრობდა, მეორეში კი, რომელიც თამბაქოს საშრობად იყო განკუთვნილი, თამბაქოს ჩარჩოებს ინახავდა. თამბაქოს პლანტაციიდან მის წინ იშლებოდა ხაბიჯის მამული; ჯატის გამჭრიახ თვალს შეეძლო ყველაფრის დანახვა, რაც კი ხაბიჯის ეზოში ხდებოდა.

გვიანი დილა იყო, მზე კარგა მაღლა იდგა, როცა ხაბიჯი შევიდა თავის ეზოში და ცხენი კიბესთან გააჩერა. ხელში ფრთხილად ეჭირა ფქვილიანი პატარა ტომარა.

— სტუმრები ადგნენ? — შეეკითხა იგი გოგოს, ჩამონტა ცხენიდან და ტომარა გადასცა.

— არა, ჯერ არ ამდგარან. — გოგომ ფქვილი შეიტანა.

სამზადსში ცეცხლი ლაპლაპებდა კერაზე. ქალები ფუსფუსებდნენ და სადილს ამზადებდნენ. დიდი, შებრაწული დედლები ელაგა მაგიდაზე. ხანში შესული, გამბდარი ქალი ცეცხლზე ხის შამფურზე წამოგებულ მამალს ატ-

რიალზედა. თავსაფარწაკრული ხაბიჯის დედა კუთხეში ჩაცუცქული რეცხდა ჭურჭელს. აქომინებულმა ჯანსაღმა შეშა შემოიტანა და გრიალით დაყარა იატაკზე.

შემდეგ მიუჯდა ცეცხლს, აიღო სტუმრების პატივსაცემად დაკლული ცხვრის ბარკალი და ცეცხლის ალზე დაუწყო შერუჯვა. ხაბიჯმა თავის ადგილას დააწყო ადვირი და უნაგირი, ათუხთუხებულ ქვაბიდან პატარა წვეტიანი ჯოხით ამოიღო ხორცის ნაჭერი, შეათვალიერა, ჯერ მზად არააო, თქვა, და ჯანსვატს უბრძანა, ცეცხლისთვის შეშა შეეკეთებინა. თვითონ კი გაემართა სტუმრებისაკენ, რომელთაც ცალკე ოთახი ჰქონდათ დათმობილი.

სტუმრები ზოგი იცვამდა, ზოგი კი ისევ ნებივრობდა ლოგინში.

— ადრე დგებით, ძვირფასო სტუმრებო! მოასწრებთ, რატომ იჩქარით! მოისვენეთ! — მიელაქუცა მათ ხაბიჯი.

ოთახში შემოვიდა ახალგაზრდა, ჩასუქებული კაცი, ეტყობოდა, პირისგემოს კაცი გახლდათ. ოთარს ეძახდნენ, თავად მსუსტის ვაჟი იყო.

— ამ დილით დაგინახე ცხენზე, — მიუბრუნდა იგი ხაბიჯს, — სად იყავი ასე ადრიანად?

ხაბიჯი სიკვდილს უფრო ინატრებდა, ვიდრე იტყოდა, ასე ადრე წისქვილში ვიყავიო. თავისი ღირსება რომ არ დაემცირებინა სახელოვანი ადამიანების თვალში, გულგრილად მიუგო:

— არაად, ძვირფასო, ცხენს ვეძებდი.

— წავიდეთ, ჩაცმაში ხელს ნუ შევეშლით ხალხს, — თქვა ოთარმა და ხაბიჯი წინა ოთახში გაიყვანა.

იქ შეჩერდნენ და დიდხანს ლაპარაკობდნენ დახშულ ხმით, დროდადრო იცქირებოდნენ თამბაქოს პლანტაციისა და მწვანეში ჩამალული სახლის ჭრელი სახურავისაკენ. შემდეგ ჩამოვიდნენ კიბეზე, გაიარეს სახლებს შუა და ხრამში ჩაიმალნენ.

აივანზე ორი მოხუცი სტუმარი გამოვიდა. ისინი მდიდრულ ჩოხა-ახალუხში იყვნენ გამოწყობილნი, მოოქროვილი ხანჯლები და ვერცხლით მოსევადებული დამბაჩები უბრწყინავდათ. მოხუცები მოაჯირზე მაგრად მიკრულ ძელსკამზე დასხდნენ, ხოლო მესამემ, ახალგაზრდამ, ახლახან რომ გამოვიდა, კართან დაიდგა სკამი და მათ პირდაპირ დაჯდა.

ეზოში ოთარი გამოჩნდა. ახალგაზრდა კაცი მაშინვე წამოხტა ადგილიდან და მიმართა:

— დაჯექი, გეთაყვა!

— შენ დაჯექი, იუანა, სტუმარი ხარ, — მიუგო ოთარმა, ავიდა აივანზე და იატაკზე მოიკალათა.

სტუმრები საუბრობდნენ. თავისი ტკბილი ხმით გამოირჩეოდა მწითური და ცისფერთვალეზა კუაცია. მეორე, ნასუქი ღორივით ჩამრგვალებული ყაზილბეკი, კისერს ვერ აბრუნებდა, მთელი ტანით მოტრიალდებოდა ხოლმე და ამ დროს ნიკაპზე ჩამოშვებული კანი ინდაურივით უნაოჭდებოდა. მისი ვაყი, გამხდარი იუანა მამას არც გარეგნობით ჰგავდა და არც ხასიათით. გვერდზე შესაკრავი ბრჭყვიალაღილებიანი სატინის ხალათი კონტად ადგა ტანზე. ხალათის ზემოდან კი თხელი საზაფხულო პალტო წამოესხა. სოხუმში სწავლადამთავრებული იუანა წელს დაბრუნდა შინ.

სტუმრები დაულაღვად მახვილსიტყვაობდნენ მანამდე, სანამ ქალებმა წყლიანი დოქი, საპონი და პირსახოცი არ მოიტანეს. ჩვეულებრივი ცერემონიებისა და უფროს-უმცროსობის დაცვით სტუმრებმა ხელი დაიბანეს.

ყაზილბეკმა მოიგონა გუშინდელი დიდი ქელები, სწორედ იმ ქელებიდან შემოიარეს მათ ხაბიჯთან ღამის გასათევად.

— კარგი კაცი იყო უბედური ასთანა, ქელებიც დიდებული ვაუმართეს! ძმებიც ერთმანეთზე უკეთესი ჰყავს, — შეაქო მან გარდაცვალებულის ძმები.

— ქელები მართლაც კარგი იყო, მაგრამ ჩვენი წასვლის დროა, მამა, — თქვა იუანამ.

— რაც სწორია, სწორია, დროა დავიძრათ. უბრძანე, ცხენები შეკაზმონ, — მიუბრუნდა ყაზილბეკი ოთარს.

მაგრამ ოთარმა იცოდა სამზარეულოს ამბები და უპასუხა:

— სად იჩქარით? დღე ისე გრძელია, რომ ვფიცავ, სამჯერ მოასწრებთ თქვენი საქმეების მოგვარებას, — და მასპინძლების დასაჩქარებლად გავიდა.

ხაბიჯმა შემოირბინა.

— ძვირფასო სტუმრებო, არ შემიძლია თქვენი ასე გაშვება, არ შემიძლია, გთხოვთ, ცოტა შეიცადოთ...

სტუმრები ისევ დასხდნენ, ხაბიჯი გავიდა და ერთი წუთის შემდეგ დაბრუნდა, ხელში საოცრად ღამაზი კარვალური¹ თოფი ეჭირა, დაე, სტუმრები ამის ჭკრეტით დატკბნენ. ვიდრე სუფრა გაიშლებოდესო.

¹ ძველებური კაფიანი თოფის სახელწოდება.

თოფი მართლაც შესანიშნავი იყო: ძველებური ნახელავი, ვერცხლით მოსევადებული, კონდახი ძვირფასი ქვებით ჰქონდა მოჭედილი.

— ოჰ, რა კაცი ხარ, ხაბიჯ! — წამოიძახა ყაზილბეკმა, — ქვეყანაზე არ არსებობს ისეთი ძვირფასი ნივთი, შენ რომ არ გქონდეს გადამალული. ეს საიდან გაქვს?

ყველა ათვალეირებდა ამ იშვიათ თოფს, გაკვირვებულნი და აღტაცებულნი იყვნენ; ოთარი იდგა გაუნძრევლად. იგი თვალმოუშორებლივ მისჩერებოდა ადამიანს, გულმოდგინედ რომ მარგლავდა მთაზე თამბაქოს.

— თოფი გატენილია, დენთის მოყრაღა აკლია, — თქვა ხაბიჯმა და თოფი და დენთი მიაწოდა ყაზილბეკს.

— განა ისვრის? — მთიდან თვალმოუშორებლივ, დაცინვით შეეკითხა ოთარი.

— ტყუილად იცინი! — შენიშნა ყაზილბეკმა, — ახლა მახსენდება, რომ ამ თოფით ბაბუაჩემი თურქებს ებრძოდა შავ მდინარეზე.

— შორს ისვრის? — შეეკითხა კუაცია.

— შორს, თუ ზუსტად დაუმიზნებ, არასოდეს გიღალატებს, — ამ სიტყვებით ხაბიჯმა დენთი დააყარა თოფის საპირწამლეს.

ყაზილბეკმა ღობესთან თეთრად მოელვარე ქვას დაუმიზნა და ესროლა — ტყვიამ გვერდზე ჩაუქროლა.

— ეჰ, მთლად დავბერდი, თვალი მღალატობს, — წყენით წარმოთქვა ყაზილბეკმა.

— განა შეიძლება ამ ადამისდროინდელი თოფით სროლა?! — უთხრა ოთარმა.

თოფი ხელიდან ხელში გადადიოდა. ბოლოს იგი ოთარ-
მა აიღო, ლულაში ჩაიხედა და დაუდევრად თქვა:

— ნაჭდეგებიც არ ეტყობა...

— გატენეთ, მე გავისვრი! ვნახოთ, რა იქნება! — თქვა
ამდენ ხანს გაჩუმებულმა იუანამ.

— მამაშენმა ვერ მოახვედრა და თუ ვაჟიშვილმაც
ააცილა, მთელი ოჯახი ჭამთ სირცხვილს, — იხუმრეს დამ-
სწრეებმა.

ხაბიჯმა სწრაფად გატენა თოფი და მოწიწებით მიარ-
თვა იუანას, რომელიც აივნის მოაჯირთან დადგა მოხერ-
ხებულად.

უცბად მას ოთარი მიუახლოვდა.

— აი, საით ისროლე! — უთხრა და თითოთ აჩვენა მთის
ფერდობზე მომუშავე კაცზე.

იუანამ გაკვირვებული თვალეზით შეხედა ოთარს.

— რას ამბობ, ოთარ! ჭკუაზე ხარ? კაცს ვესროლო,
როგორც სამიზნოს?!

მაგრამ ყაზილბეკს მოეწონა ოთარის უხიაკი წამოწყე-
ბა და მხარი დაუჭირა. კუაცია გაჩუმდა, მისთვის სულ ერ-
თი იყო, საით და ვის ესროდნენ.

— იქამდე ტყვია ვერც მიაღწევს, — ჩაერია ხაბიჯი.
იგი კანკალმა აიტანა, ძლივს დამალა სურვილი, რომ იუ-
ანას ესროლა მთაზე მომუშავე კაცისათვის.

— როგორ არ მიაღწევს, — შეედავა იუანა და ესროლა
თეთრ ქვას, რომელსაც მამამისმა დააცილა. ქვა ნამსხვრე-
ვებად გაიფანტა.

— გატენე ხელახლა! — წამოიძახა აზარტში შესულმა
იუანამ და ხაბიჯს გაუწოდა თოფი.

— არა, ახლა ჩემი ჯერია! — ცივად თქვა ოთარმა, გა-
მოართვა ხაბიჯს თოფი და მჭიდროდ მიეკრა აივნის მოა-
ჯირს.

დიდხანს უმიზნებდა.

სამზადიდან ჯანხვატი გამოვარდა.

— არ ესროლოთ, იქ ჯატია! — დაიყვირა მან.

მაგრამ გაისმა გრიალი. თოხი გაუვარდა ხელიდან
ჯატს, მისი ტანი დაგორდა ფერდობზე.

— ა-ა-აა! ჯატი! დაგლუბეს! — მკერდში მუშტების
ცემით წამოიყვირა ჯანხვატმა და შეშლილივით გაიქცა
ჭიშკრისაკენ.

ხაბიჯმა, ოთარმა და ყაზილბეკმა გადაიხარხარეს. კუ-
აციათაც ჩაიხითხითა.

მხოლოდ იუანა არ იცინოდა, თავზე წაივლო ხელი და
დაიკვნესა:

— ხომ ვამბობდი, არ გინდათ, არ გინდათ სროლა-
მეტქი.

მაგრამ მას არავინ მიაქცია ყურადღება.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

დიდი დღე

თარგმანი ლ. მრეულაშვილისა 5
„ისეთი რა მოხდა?“

თარგმანი მ. გვასალიასი . . . 37

კარვალური თოფი

თარგმანი ა. სანადირაძისა . 47

რედაქტორი ც. ჩხაიძე
მხატვრები: თ. ჯიშკარიანი, დ. დუნდუა
მხატვ. რედაქტორი შ. დოლიძე
ტექნიკური რედაქტორი ლ. ქვარცხავა
კორექტორი მ. ლაღაძე

*

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 21/V-68 წ.
ჭაღალდის ზომა 70×108¹/₃₂
ნაბეჭდი თაბახი 2,375
სააღრიცხვო-სავაჭრომცემლო თაბახი 2,86
უე 00271 ტირაჟი 5.000 შეკვ. № 958
ფასი 15 კაპ.

*

გამომცემლობა „ნაკადული“, მარჯანიშვილის, 5
Изд. «Накадули», ул. Марджанишвили, 5
საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭ-
დვითი სიტყვის სახელმწიფო კომიტეტის მთა-
ვარბოლიგრაფირეწველობის სტამბა № 2,
„ნაკადული“, თბილისი, ფურცელაძის, 5
Типография № 2, «Накадули», Главполи-
графпрома Государственного Комитета Со-
вета Министров Грузинской ССР по печат-
ти, Тбилиси, ул. Пурцеладзе № 5

С (Абх) 2
894.611.3—32
3. 182

7—3—3

Папаскири Иван Георгиевич
Радостный день
(На грузинском языке)
Детюниздат Грузинской ССР
«Накадули»
Тбилиси
1968

ნ. 191/228

